

A TAN KAPUJA BUDDHISTA GIMNÁZIUM és ÁLTALÁNOS ISKOLA

FEJLESZTÉSEK TERÜLETEI ÁLTALÁNOS ISKOLÁBAN

A Pedagógiai Program 11. számú melléklete

2018.

A készségfejlesztés főbb területei:

1. **Mozgásfejlesztés** (Nagymozgás-fejlesztés pl: Izomtónus fejlesztő feladatok, egyensúlygyakorlatok, utánzó játékok; testfogalom, egyensúly-gyakorlatok, finommotorika-fejlesztés)
2. **Testséma-fejlesztés** (testséma, lateralitás – A lateralitás, a kéz-szem koordináció, jobb és baloldaliság fejlesztése, testrészek, test koordináció, fejlesztő mozgások); Időbeli és térbeli tájékozódás fejlesztése: testséma-fejlesztés, irányok megkülönböztetése, szerialitás (a szeriális képesség kulcsfontosságú az olvasási, helyesírási és számolási készség kialakulásának folyamatában. A sorrendiség megjelenik a térben, időben, vizuális és auditív területeken, valamint a mozgássorozatokban is.)
3. **Percepciófejlesztés** (vizuális fejlesztés, alaklátás, formaállandóság, tapintásos észlelés fejlesztése, térészlelési-térbeli viszonyok felismerésének fejlesztése, hallási észlelés, hangzási analízis, szintézis fejlesztése)
4. **Verbális fejlesztés** (légző gyakorlatok, ritmusfejlesztés, aktív-passzív szókinccs bővítése, mozgáskoordináció beszédmozgással) Nyelv – és beszéd fejlesztése: percepció és az artikulációs bázis, fonémahallás, beszédészlelés, beszédmegértés, beszédhasználat
5. **Emlékezetfejlesztés** (vizuális-, auditív- és formaemlékezet fejlesztése)
6. **Diszkriminációs képesség fejlesztése** (a diszkriminációs képességet felmérő tételek a különböző foglalkozások, élelmiszerek, emberi tulajdonságok, geometriai figurák és konvencionális írásjelek ismeretére, valamint ezek csoportosítására kérdeznek rá.)
7. **Differenciáló képesség fejlesztése.** Logikai készség fejlesztése.

Források:

- a) Ritmusérzék fejlesztése
<http://www.otthonifejleszes.hu/motoros-kepessegek/kondicionalis-kepessegek-fejlesztes>
<http://varazsbetu.hu/beszelgessunk/ritmus/index.php>
- b) Grafomotoros készség fejlesztése (finommozgások fejlesztése, rajz-, és írásmozgás fejlesztése)
<http://logopedia.reblog.hu/grafomotoros>
- c) http://janus.ttk.pte.hu/tamop/tananyagok/tukacs_ink_int/melleklet/05_feladatgyujtemeny.pdf

Ajánlott játékok, tevékenységek alkalmazásának adaptációs lehetőségei részképesség zavarral küzdő gyermekek számára

Az óvodai nevelés kompetenciaterület programcsomagjának komplex fejlesztési terve, az ajánlott játékok kiválóan alkalmasak a sajátos nevelési igényű gyermekek speciális fejlesztési feladatainak megvalósítására. Fontos hangsúlyozni azonban, hogy néhány esetben a játékokat adaptálni, módosítani kell a rész képességzavarral küzdő gyermek szükségleteihez igazítva. Lehetőség szerint hagyjunk több időt a gyakorlásra, ismétlések beiktatására! Alkalmanként egy-egy előkészítő rész is beiktatható, amelynek keretében a tervezett foglalkozáshoz, játékhoz szükséges ismeretek, készségek megalapozása történik, ezzel elősegítve azt, hogy a rész képességzavarral küzdő gyermek is gond nélkül, örömmel, sikeresen vegyen részt a játékban. A következőkben a különböző tevékenységi területeken belül ezekre az adaptációs lehetőségekre szeretnénk felhívni a figyelmet, néhány példa bemutatásával. A fejlesztési területek ismertetése utáni ajánlásokban, azok a játékok szerepelnek kiemelve a játékgyűjteményből, amelyek alkalmazása, különösen eredményes lehet a rész képességzavaros gyerekek esetében.

I. MOZGÁSFEJLESZTÉS

A mozgás a gyermek legtermészetesebb megnyilvánulási formája. A születéstől a kisgyermekkorig figyelemmel kísérik (szülő, gyermekorvos, védőnő), és fontosnak tartják a mozgás fejlődését. Ebben az életszakaszban a gyermek mozgásának fejlettsége képet ad általános fejlettségi szintjéről, a fejlődés tempójáról. A szülők ekkor még figyelik, hogy mikor fordul meg, mikor nyúl a tárgyak után, mikor ül, áll fel, mikor kezd járni. A járás megtanulása után azonban már általában kevesebb figyelmet fordítanak erre a területre.

A fejlesztőprogramban fontos szerepe van a mozgásfejlődés folyamatos nyomon követésének, megsegítésének. A járás megtanulása után kiszélesednek a gyermek mozgáslehetőségei, ezáltal gazdagodnak tapasztalatai. A folyamatos gyakorlás során mozgása fejlődik, minőségi változáson megy keresztül. Ezek a változások a gyermek egésznapos tevékenységében megfigyelhetők. Ennek nyomon követése, regisztrálása fontos feladat.

A fejlődést segíteni ugyanis csak a meglévő szinthez igazodva lehet!

A mozgás az óvodáskor egész időszakában jelentős szerepet tölt be a 3–7 éves gyermekfejlődésében. Ebben az életkorban a gyermekek leginkább a mozgás, a tevékenység által szereznek információt környezetükről.

A rész képességzavaros gyermekek terápiájában kiemelt szerepet kap a mozgásfejlesztés. A mozgás az egyik legfontosabb eszköz, amelynek a segítségével hatni lehet az idegrendszerre. A terápia célja a hibás funkciók leépítése, helyes irányba terelése.

Az óvodában kiemelt mozgásfejlesztés két területen valósul meg. A szabad játékban a gyerek spontán, természetes mozgása közben, a kötelező testnevelési foglalkozásokon. Speciális fejlesztést (pl.: Alapozó terápia, HRG) terápiát alkalmazó szakemberek segítségével kaphatnak a gyerekek.

„Veszélyeztetettnek számít a súlyos beszédhibás gyermek, akinél felismerhető az alacsony szintű/hibás mozgáskoordináció, az éretlen egyensúlyérzék, a szinte leállíthatatlan mozgáséhség, a ceruzahasználat éretlensége vagy hátrítása, a finommozgások ügyetlensége és a rövid ideig tartó, könnyen elterelhető figyelem. Gyakori a bizonytalan testséma mellett a térbeli tájékozódás és a lateralitás hiányos ismerete is.” (Lakatos, 2003.)

Az összképet súlyosbíthatja az, ha a beszéd észlelés és beszédértés is elmarad az életkori átlagtól.

A rész képességzavaros gyermekekre az is jellemző lehet, hogy az óvodai foglalkozásokon is csak részben, illetve rövid ideig és esetleges aktivitással vesznek részt, a nem tetsző

feladathelyzetekből gyorsan kiszállnak. A mozgásfejlesztésben legalapvetőbb követelmény, hogy a gyermekek jó közérzettel, jó hangulatban (érzelmileg motiváltak) vegyenek részt a mozgásos feladatokban. Az óvodában nem erőltetett fejlesztésről, hanem a pedagógiai célokhoz igazodva a fejlesztési területek megkereséséről beszélhetünk.

1. A NAGYMOZGÁSOK FEJLESZTÉSE

Minden motoros feladatnál a legfontosabb az ismételt gyakorlás. A feladatokat célszerű részekre bontani, és az egyes elemeket külön gyakoroltatni. Minden lépést könnyedén vezessünk be, és fokozatosan tegyük egyre nehezebbé a feladatot! A nagymozgásokat célzott testmozgásokkal fejleszthetjük, amelyeknél a mozgások tempója, ritmusa, iránya változik. Fokozza a hatékonyságot, ha az egymást követő foglalkozásokon azonos mozgássorokat végzünk apróbb változtatásokkal, nehezítésekkel. (Pl.: Az egyes mozgásokat megismételjük becsukott szemmel is.)

Járás

- Kis és nagy lépésekkel
- Különböző irányokba fordulással
- Változó szélességű sávok, vonalak között
- Különböző tárgyak megkerülésével, átlépésével, tartásával

Ajánlás

- Levegő 8. (Játékajánló) Légtornászok
- Levegő 5. (Mozgásfejlesztés) Várostrom
- Föld 3. (Mozgásfejlesztés) Bogarak, pókok, kukacok
- Tűz 11. (Matematika) Vásár

Futás

- Különböző tempóban, majd közbeni tempóváltással
- Különböző irányokba, majd közbeni irányváltatással
- Változó szélességű sávok között
- Különböző tárgyak megkerülésével, átugrásával, tartásával

Ajánlás

- Levegő 2. (Mozgásfejlesztés) Légfürdő
- Tűz 7. (Játék) Tűzoltó verseny (A verseny miatt segítségre van szükségünk!)
- Víz 4. (Mozgásfejlesztés) Folyóhoz érkeztünk

Ugrás

- Távolugrás (páros lábbal ugrálgatás) ugrás előre, hátra
- Magasugrás, ugróiskola, kicsiknél a legegyszerűbb formában
- Különböző alakzatú térbe beugrás-kiugrás (kör, négyszög stb.)
- Ugrálás egy lábon, oldalirányba ugrálás

Ajánlás

- Levegő 11. (Mozgásfejlesztés) Egy szuszra
- Tűz 2. (Mozgásfejlesztés) Tekerj, gurulj (trambulinon folyamatos segítségnyújtás szükséges)
- Víz 9. (Mozgásfejlesztés) Akadályverseny a tóparton (sorversenynél segítségnyújtás szükséges)
- Levegő 5. (Mozgásfejlesztés) Vár ostrom
- Tűz 3. (Mozgásfejlesztés) Tűz elől menekülő állatok

- Víz 2. (Mozgásfejlesztés) Gurul a, gurul a...

Mászás-kúszás különböző tempóban

- Különböző irányokba, majd irányváltoztatással
- Különböző szélességű és formátumú helyeken és tárgyakon
- Különböző tárgyak megkerülésével, átmászásával

Ajánlás:

- Víz 7. (Mozgásfejlesztés) Buborékok
- Levegő 1. (Mozgásfejlesztés) Szitakötők
- Levegő 2. (Mozgásfejlesztés) Légfürdő (sokféle gyakorlási lehetőséget biztosít)
- Levegő 5. (Mozgásfejlesztés) Sárkányok a szélben
- Tűz 8. (Mozgásfejlesztés) Tűzoltók vagyunk (függőleges mászás gyakorlása)
- Tűz 9. (Mozgásfejlesztés) Boszorkánytorna
- Víz 4. (Mozgásfejlesztés) Folyóhoz érkeztünk (rézsútos padon mászás)
- Víz 9. (Mozgásfejlesztés) Akadályverseny a tóparton (tárgyak alatt mászás)
- Víz 9. (Élő és élettelen környezet) Csigavizsgálat

2. TESTFOGALOM

A testrészek pontos ismeretét később kiegészítjük azok funkcióinak megnevezésével is.

- Játékos gyakorlatok: megnevezett testrészekhez megmondani a funkcióját.
- A funkció megemlézése után felismerni a testrészt: lokalizálni, megmutatni önmagán és másokon.
- Képen, rajzon felismerni az egyes testrészeket, a hiányzókat behelyezni.
- Részekből összeállítani az emberfigurát, testrészeivel együtt.
- Gyurmából ember készítése
- Mire való a karunk? (intés, hívás, fésülködés stb.)
- Próbababa (Melyik ruha melyik testrésze illik?)

Ajánlás

- Víz 5. (Mozgásfejlesztés) Hó angyal (kéz-láb nyoma a hóban, test elhelyezkedése a térben)
- Víz 12. (Mozgásfejlesztés) Lazítsunk a tóparton!
- Föld 3. (Mozgásfejlesztés) Bogarak, pókok, kukacok

3. EGYENSÚLY-GYAKORLATOK

Az egyensúly fejlesztése leginkább a belső fülben lévő vesztibuláris központ spontán ingerlésével történik, hintázó, ringató, pörgő mozgások közben.

A gyermekek szeretnek a Body-rollba bújva gurulni, a plédbe fekve „hinta-palintát” játszani, a lelógó kötélen hintáztatni, a hintaszékben és a hintalovon ringatózni. A gyermekek azért végzik ezeket a mozgásokat, mert ez kellemes számukra, az idegrendszerük igényli ezt, ezért öngyógyító hatásuk is van. Ezek a mozgások ingerlik a vesztibuláris központot, és ily módon segítik az idegrendszer szerveződését, a gyermek fejlődését.

Fontos feladatunk tehát: a gyermekeket megfigyelve biztosítsuk számukra a megfelelő feltételeket és eszközöket ezekhez a tevékenységekhez!

Jól felhasználható, javasolt eszközök

- Füles labda
- Body-roll
- Különböző hinták
- Ugróasztal
- Billenő lépegető
- Elefánttalp
- Forgó korong stb.

Gyakorlatok

- Lábujjhegyen-sarkon állás
- Fél lábon állás
- Egyensúlyozó járás: padon, földre helyezett szivacson
- Kúszás egyenes padon
- Ugrás: fellépés kisszékre, leugrás

Ajánlás

- Levegő 7. (Mozgásfejlesztés) Hízott madarak
- Levegő 4. (Matematika) Szappanbuborék-fújás
- Tűz 9. (Mozgásfejlesztés) Menekülés a tűz elől (segítségnyújtás szükséges)
- Tűz 9. (Mozgásfejlesztés) Boszorkánytorna
- Víz 4. (Mozgásfejlesztés) Folyóhoz érkeztünk
- Víz 5. (Mozgásfejlesztés) Hó angyal
- Víz 4. (Matematika) Nyomkövetés
- Víz 8. (Matematika) Téli sportok

4. FINOMMOTORIKA FEJLESZTÉSE

Az óvodai játéktevékenységekben nagyon sok lehetőség nyílik a finommotorika spontán fejlesztésére, pl. ábrázolási technikák gyakorlása: gyurmázás, tépések, ragasztások, varrás, apró gyöngyök fűzése, kicsi elemekből építés, konstruálás, babák öltöztetése, barkácsolás stb. Ezekhez a tevékenységekhez a helyet a csoportszoba rendszeres átrendezésével tudjuk biztosítani. Emellett a mindennapos tevékenységek is számos lehetőséget kínálnak a fejlesztésre, (pl.: öltözködés –gombolás, cipőfűzés). A tevékenységek elé vagy épp levezetésként rendszeresen iktassunk be kézlazító gyakorlatokat, amelyek oldják a görcsösséget (pl.: ujjtorna mondókával).

- Gyurmázás (elsődlegesen az anyag tapintásos megtapasztalása, tetszés szerinti formák, alakzatok kialakítása)
- Építőjátékokkal építés (összerakás, kirakás, eleinte minél nagyobb elemekkel, majd fokozatosan kisebbekkel)
- Papírhajtogatás-papírfűzés, mintaalakítás
- Puzzle-játékok összerakása, fokozatosan növekvő elemszámokból
- Mintakirakás lyukas táblán, egyszerűbb formáktól a bonyolultabbig
- Vágás. Domború vagy előrajzolt mintákat, kevésbé bonyolult formáktól a nehezebbekig
- Papír-ceruza feladatok
 - Rajzolás-festés nagy felületre (ujjal, zsírkrétával, színes ceruzával)
 - Sablonok kiszínezése kiugró hátlaon
 - Sablonok nélküli színezés

Ajánlás

- Levegő 8. (Mozgásfejlesztés) Repülők (segítségnyújtás!)
- Levegő 7. (Élő és élettelen környezet) Hízott madarak (hajtogatás)
- Levegő 9. (Élő és élettelen környezet) A tartósítás trükkjei
- Levegő 11. (Élő és élettelen környezet) A család nyári munkája a szabadban (rajzolás)
- Tűz 11. (Mozgásfejlesztés)
- Tűz 11. (Mozgásfejlesztés) (ujjtornáztatás)
- Tűz 12. (Mozgásfejlesztés) (labda pattogatása)
- Tűz 11. (Élő és élettelen környezet) (tészta gyúrása, formázás)
- Víz 3. (Mozgásfejlesztés) (hógolyó gyúrása)
- Föld (Mozgásfejlesztés) Mi van a kezemben? (ujjak segítségével formák felismerése)

II. TESTSÉMAFEJLESZTÉS

Óvodás, kisiskolás gyermekeknél gyakran tapasztaljuk – nem csak beszéd fogyatékoság esetén, – hogy téri tájékozódásuk bizonytalan. Ennek egyik legfőbb oka, hogy a gyermek saját testével kapcsolatban kevés tapasztalattal rendelkezik. Ezt a tudást mindig külső közvetítéssel szerzi meg a gyermek.

A pedagógusnak kiemelt feladata, hogy mozgásélménnyel, verbális megerősítéssel biztossá tegye a saját testről szerzett ismereteket.

A fejlesztés során elengedhetetlen a fokozatosság betartása, amelynek első lépése a testtudat kialakítása:

- Testkép (a test szubjektív megtapasztalása, érzése)
- Testfogalom (a saját testről szerzett intellektuális tudás)
- Testséma (a test mozgásos érzékelése)

A *testséma* a szervezet részeinek, valamint a szervezet és környezete közötti térbeli relációk (viszonyok) ismeretén alapul.

Az egyes testrészek téri elhelyezkedéséről, más testrészekhez való viszonyáról különböző utakon kapott visszajelzések révén alakul ki a megfelelő belső kép. Az agyban nincs a testvázlatnak megfelelő kész belső modell, ezt a fejlődés során kell kialakítani. Ehhez szükséges a gyermek saját testének, testrészeinek ismerete, ezek helyzetéről-mozgásáról kialakult belső élmény, az egyes testrészek tapintásos megtapasztalása, mozgásuk során átélt kinezteziás élmény és felismerésükkel a vizuális ingerek.

A szóbeli megerősítések, a megérintett vagy felismert testrészek megnevezése, az ezzel kapcsolatos mozgások verbalizálása a test tudatos ismeretét, a testfogalom kialakulását segíti elő.

Rész képesszavarral küzdő gyermekeknél kis lépésekben történő fejlesztés, az ismeretek állandó, gyakori ismétlése, gyakorlása különleges hangsúlyt kap.

Lateralitás: Az oldaliság belső megéléséhez, beépítéséhez szükséges az egyensúly kialakulása, a függőleges középvonal egyensúlyának az elsajátítása és a jó testtartás. A lateralitás fejlesztése közvetlenül hat a téri percepció fejlődésére.

A rész képesszavaros gyermekeknél gyakran előfordul az oldaliság zavara (a két test fél hiányos lateralizációja, kialakulatlan kezesség). 4-5 éves kor körül már el kell döntenünk, melyik a domináns kéz.

Több héten keresztül figyeljük meg, hogy a gyermek spontán melyik kezét használja! (Kérjük a szülőket, hogy otthon is tegyék ezt meg!) Ha a két kéz használati aránya között alig van különbség, akkor forduljunk szakemberhez! A vezető kéz meghatározását követően (legkésőbb 5 éves korban) nagy türelemmel, de határozottan igyekezzünk a gyermeket rávenni arra, hogy az iskolakezdéshez szükséges területeken: rajzolásakor, festéskor, technikai, háztartási tevékenységek, étkezés, öltözködés közben a domináns kezét

használja. Különösen fiúknál és a sokáig „kétkezes” gyermekeknél tapasztalható, hogy nem szívesen rajzolnak, festenek. Kezdetben minél vastagabb ceruzával, ecsettel a színezést, kitöltést kezdeményezzük, és csak később az önálló rajzolást.

Gyakori a rossz ceruzafogás, amelynek helyes módját meg kell mutatni, és gyakoroltatni kell. (Ha a gyermek balkezes, a pedagógus is vegye bal kezébe a ceruzát, és úgy mutassa meg a helyes ceruzafogást!)

1. A TESTRÉSZEK ISMERETE

A főbb testrészek megnevezését a testrészek részeinek megismerése követi. Ezek gyakorlását, valamint a test szimmetriájának tudatosulását fokozatosan nehezedő feladatok végrehajtásával érhetjük el.

- Önmaga felismerése és azonosítása tükörgyakorlatokkal
 - Játékos mondókákkal
 - Jellegzetes külső tulajdonságainak megtanulásával (hajszín, szemszín, kicsi, nagy)
- Tevékenységek a testrészek megismerését célozva
 - Testrészek megérintése a felnőtt által
 - A gyerek megismétli saját testén az érintést
 - A testrészek megérintése és megnevezése
 - A gyermek megérinti és megismétli a testrész nevét
 - A felnőtt megnevezi, és a gyerek megérinti megnevezett testrészét, a másik gyerek megnevezett testrészét.
 - Az előzőek megisméltése csukott szemmel
- Meghatározott testrészekre koncentráció
 - Különböző testhelyzetekben (hason, hanyatt fekvé, ülve, állva, térdepelve) megtalálni a megnevezett testrészt, megérinteni és megnevezni, mozgásokat végezni
 - Valamilyen tárgyat megérintve, ráülve, ráállva, átbújva rajta megtapasztalni a különböző testhelyzeteket a testrészek és a tárgyak viszonylatában
 - Kéztorony csukott szemmel, jobb kezeiből torony építése

Ajánlás

Levegő 9. (Mozgásfejlesztés) Fúj a szél II (testrészek megnevezése)

Tűz 1. (Mozgásfejlesztés) Szüret (testrészek megnevezése)

Tűz 9. (Mozgásfejlesztés) Boszorkánytorna

Víz 1. (Játékajánló) Akvarell lábszínház (testrészek tulajdonságai, funkciói)

Föld 6. (Mozgásfejlesztés) Szalagvarázs (testrészek azonosítása, mozgatása)

Föld 11. (Mozgásfejlesztés) Tornáztasd a kezed! (megnevezés)

2. A TEST KOORDINÁCIÓJÁNAK SZEMÉLYI ZÓNÁJÁNAK ALAKÍTÁSA. LATERALITÁS

Az oldaliság fejlesztésénél fontos a fokozatosság betartása. Először az azonos oldali testrészekkel foglalkozunk, csak később történnek a keresztirányú érintések. Ügyeljünk arra, hogy kezdetben a gyermekek frontálisan helyezkedjenek el, az óvodapedagógus mindig tükörképpel szemléltessen: ami a gyerekeknek bal, azt ő jobb oldalon mutassa!

- Az „oldaliság” laterális dominancia, kezesség kialakítása tanítása
 - Színes szalaggal, jobb-bal oldal megjelölése
 - Különböző mozgásfeladatok teljesítése jobb-bal kézzel (labdát gurítani, babzsákot dobni, karikát felemelni stb.)

- Lábra hasonló gyakorlatok: labdarúgás, ugrálás, emelés stb.
- A test elülső és hátulsó részeinek megismertetése játékos mozgásos feladatokkal
 - A karikat helyezték maguk elé, hátuk mögé
 - Feküdjenek a hátukra, forduljanak hasra!
- A test függőleges zónájának megtanítása
 - Játékeszközök (karika, labda, babzsák) emelése a fej fölé, lehelyezése a lábra vagy a lábak elé
- Az előző gyakorlatok elvégzése csukott szemmel
- Adott tárgyakhoz viszonyított testhelyzetek gyakorlása (szék, pad, asztal alkalmazható)
 - Állj elé, mögé, alá, mellé, mássz át stb.!
 - Ülj elé, mögé, alá, mellé, mássz át stb.!
 - Térdepelj elé, mögé, alá, mellé, mássz át stb.!
 - Feküdj elé, mögé, alá, mellé, mássz át stb.!

Ajánlás

- Levegő 8. (Matematika) Eget hasító (különböző irányokba mozgás)
- Levegő 12. (Matematika) Hurrá, nyaralunk! (oldalosság, szimmetrikus kép)
- Tűz 8. (Vizuális nevelés) Tűz a kezek alatt (szándékos figyelem fejlesztése)
- Tűz 9. (Vizuális nevelés) Boszibálban jártam (mozdulatok utánzása)
- Víz 2. (Vizuális nevelés) Vízen úszik a tutaj (társon mutatni a megnevezett testrészt)

3. AZ EGYES TESTRÉSZEK FEJLESZTÉSÉRE ALKALMAS MOZGÁSOK

- Fej
 - Fejfordítás és nyakkörzés
 - Csukott szemmel megérinteni a szemeket, füleket stb. váltott kézzel és egyszerre mindkét kézzel
 - Csukott szemmel a fej fordítása egy adott hang irányába
- Törzs
 - Törzsfordítás lazán leengedett karral, illetve oldalsó-, majd mellső középtartásban tartott karokkal
 - A karokat magas tartásba emelve törzshajlítás balra és jobbra, előre és föl
- Karok
 - Karkörzés előre és hátra
 - A karok helyzetének utánzása
 - Nyújtott karral tölcserkörzés kis, majd nagy kör mentén
 - Különböző karlengetések ritmusra
 - Oldalsó vagy mellső középtartásból a kéz csípőre helyezése
 - Nyújtott kar, karkeresztezés, majd ismét karnyújtás
 - Húzás és tolás, páros munka
- Ujjak
 - A kéz ökölbeszorítása
 - Az ujjak ide-oda mozgatása
 - Egyenként mozgatni az ujjakat ritmusra
 - A mozgások változatai mindkét kézzel, majd váltva
- Lábak
 - A padlón fekvő lábemelések, először páros láb, majd váltott láb emelése gyorsan és lassan, a padlón fekvő lábkörzés a kis körtől a nagyig, és vissza
 - Állva láblengetés előre, hátra, oldalt és le
 - Térdhajlítás és nyújtás, miközben a kezét a combon tartjuk

- Az egyik lábunkon állunk, és a másik sarkat mozgatjuk a sípcsonton a térdtől a bokáig
 - Padon ülve a lábak hajlítása és nyújtása, páros láb emelése és leengedése
 - Nyújtott lábbal magasra rúgni, hogy elérjük a mellső középtartásban tartott kart
 - Ugrálás, szökdelés
 - Ugrálás váltott lábbal, láblengetés
- Lábak és ujjak
- Sarokemelés és leengedés
 - A lábfej visszafeszítése (az ujjak emelése)
 - Járás sarkon és lábujjhegyen
 - Az egyik láb ujjain, a másik láb sarkán járás
 - Ugrálás páros lábbal, egyik, másik, váltott lábon
 - Törzshajlítás bokafogással
 - Hanyatt fekvő vagy állva a lábbal vagy a nagylábujjal rámutatni adott célpontra
 - Babzsák fölmarkolása lábujjal

Ajánlás

- Föld 6. (Mozgásfejlesztés) Szalagvarázs
- Levegő 9. (Mozgásfejlesztés) Fúj a szél II (zenére különböző testrészek mozgatása)
- Tűz 9. (Mozgásfejlesztés) Boszorkánytorna
- Víz 11. (Mozgásfejlesztés) Játék a csónakban
- Föld 3. (Mozgásfejlesztés) Bogarak, pókok, kukacok
- Föld 4. (Mozgásfejlesztés) Lazíts a földön!
- Föld 6. (Mozgásfejlesztés) Szalagvarázs
- Föld 11. (Mozgásfejlesztés) Tornáztasd a kezed!
- Föld 12. (Mozgásfejlesztés) Merre néztek, merre menjek?

III. PERCEPCIÓFEJLESZTÉS

A korai tanulásban a négy érzéleési csatorna: vizuális, auditív kinezetikus, taktilis különböző kombinációja, a különböző modalitású ingerek egymásba való átfordítása kiemelt jelentőségű. A vizuális diszkrimináció összetett, komplex érzéleési folyamat, amely az alapvető vizuális funkciók, szem-kéz koordináció, alak-háttér konstanciák, téri helyzet és téri viszonyok együttműködésén alapul.

Eredményeként képesek vagyunk a vizuálisan hasonló tárgyak között azonosságok és különbségek fölismerésére a tárgyak alakja, formája, színe, mintázata, mérete, sorban elfoglalt helyzete helye és orientációja szerint.

A percepció fejlesztését 3-4 éveseknél elsősorban a mozgás és a testséma fejlesztésén keresztül valósíthatjuk meg. 5-6 éveseknél már célzott, direktebb fejlesztésre is lehetőség van. Minden szakasz természetes velejárója a nyelvi fejlesztés, a vizuális jellemzők nyelvi kifejezőjének megtanítása, a szókészlet ilyenfajta bővítése. A tanulási helyzetek többségében a vizuális diszkriminációs folyamat összekapcsolódik valamilyen nyelvi auditív és motoros tevékenységgel: a felismert tárgy vizuális képe, kimondott neve – amelyben a hangok pontos felfogása, a beszédmotoros működés – együtt és automatikusan működik.

Az érzéleési „keresztcsatornák” automatikus működése alapvető az eredményes tanulási folyamatban.

1. VIZUÁLIS FEJLESZTÉS

A fejlesztés célja, hogy a gyermekek sok mozgással, cselekvéssel a különböző észlelő funkciók (látás- hallás-tapintás) együttműködtetésével az őket körülvevő világról egyre pontosabb ismereteket, sokrétűbb tapasztalatokat szerezzenek.

- A szemmozgás tudatos kontrolljának kialakítása és erősítése
 - Mozgó tárgyak követése: balról jobbra, jobbról balra, fel, le, kör. (A fej mozdulatlan marad, csak szemmel követi a mozgás irányát a gyermek.)
- A szem fixációs működésének erősítése
 - Ismert játékok, tárgyak közül egy kiemelése és annak fixálása 10 mp-ig (fel-le mozgatjuk)
 - Egy bemutatott tárgynak, tárgy képének egy részletét megkeresni, és azt fixálni 10 mp-ig.
 - Szemforgatók
 - Fényűzés (Mit rajzoltunk a falra a lámpával?)
- Vizuális zártság-egészlegesség észlelésének alakítása „Mi hiányzik?”
 - Ismert tárgyak, eszközök egy részletének hiányát felismertetni
 - Hiányos képek felismertetése; mi hiányzik róla, mit ábrázolhat?
 - Rejtett figurák megtalálása
 - Hátraajz felismerése
- Vizuális időrendiség felismertetése: képeken elmesélt történetek kirakása (Mi történt először?)
- Vizuális ritmus: legkülönbözőbb vizuális minták folytatása
 - Tárgyakból kirakott minták folytatása
 - Rajzos-képi minták elrendezése
 - Sorminták rajzolása
- Vizuális helyzet, pozíció felismertetése
 - Mágnes táblán a nevelő elhelyez egy alakzatot adott mezőbe. A gyermekek a sajátjukon ugyanoda helyezik azt.
 - Az alakzatok adott mezőben más pozícióba elhelyezve, miután a gyermekek ugyanúgy helyezik el.
- Vizuális memória fejlesztése
 - Egyszerű testmozgást bemutatás után emlékezetből „lemozogni”
 - Vizuális mintát rövid exponálás után felismerni, kirakni stb.

Ajánlás

- Levegő 1. (Vizuális nevelés) Szitakötő és barátai (alak, forma, szín, rész, egész)
- Levegő 3. (Vizuális nevelés) Széljáték (Vizuális információk téri elrendezése, sorba rendezés)
- Levegő 11. (Vizuális nevelés) Meleg levegőn érik a búza
- Levegő 12. (Vizuális nevelés) Nyáron, a levegőn a legjobb
- Tűz 10. (Vizuális nevelés) Tűzmanók tánca (emlékezet fejlesztése)
- Tűz 11. (Vizuális nevelés) Reggel süt a pék (vizuális ritmus)
- Tűz 6. (Mozgásfejlesztés) Rajzolj a hamuba! (forma felismerése vizuális mintából)
- Tűz 1. (Élő és élettelen környezet) Gyümölcsaszalás (vizuális zártság, figyelem, differenciálás)
- Tűz 9. (Matematika) Karácsonyfa, karácsony (szeriális emlékezet, alak-háttér)
- Víz 2. (Vizuális nevelés) Vízen úszik a tutaj
- Víz 10. (Vizuális nevelés) Vizes kézzel készített labda (alakállandóság, rész-egész)
- Víz 11. (Vizuális nevelés) Vízparti homokból (vizuális ritmus, sorba rendezés)
- Víz 4. (Élő és élettelen környezet) Vízimadarak télen (Mi változott meg? –megfigyelőképesség)

- Föld 4. (Élő és élettelen környezet) A föld napja (a szem fixációs működésének erősítése)
- Föld 9. (Élő és élettelen környezet) Környezetvédelem, közlekedés (szerialitás)

2. AZ ALAKLÁTÁS ÉS FORMAÁLLANDÓSÁG FEJLESZTÉSE

A feladatok keretében sokféle forma, tárgy karakterjegyeit ismertessük meg a gyermekekkel. Adjunk segítséget ahhoz, hogy ezeket a formákat felismerni, rendszerezni tudják. Minden azonosságot kereső feladat esetében hívjuk fel a figyelmet az adott formának a többitől való különbözőségére, a különbség mibenlétére.

- A lehető legtöbb alak-forma, méret motoros kialakítása
 - Formakialakítás mozgással (járás, futás, mászás, ugrás segítségével: felső végtagokkal való kialakítással, létrehozása testtel, testrésszel)
 - Padlóra rajzolt különböző alakzatok körbemozgása, végigmozgása
 - Padlóra rajzolt alakzatok (különböző formák vagy azonos alakzatok más-más méretben) felhasználása különböző mozgásos feladatok elvégzésére
- Különböző tárgyak, alakok, formák, méretek felismertetése a gyermekek környezetében: bemutatásra azonos megkeresése, párosítási, csoportosítási feladatok (lottó, dominó)
- Adott vizuális minta kirakása: forma, méret szín szempontjából különböző minták kirakása (a lyukas tábla alkalmazásában a fokozatosság elengedhetetlen: egyszerűbb formáktól a bonyolultabbig)
- Minták rajzolása, festése
- Részekből különböző alakzatok összerakása

Ajánlás

- Levegő 1. (Élő és élettelen környezet) Az idő múlása (kép kirakása, adott részletek megbeszélése)
- Víz 9. (Élő és élettelen környezet) Csigavizsgálat (puzzle kirakása: Kevés elemszámú és nagyméretű formákkal kezdjük a játékot!)
- Víz 7. (Matematika) Buborékok (formakialakítás csúszással, mászással)
- Tűz 2. (Matematika) Pont, pont vesszőcske (formakialakítás járásokkal, rajzolás)
- Tűz 5. (Mozgásfejlesztés) Vidd a tüzet! (lábbal rajzolás)
- Víz 5. (Mozgásfejlesztés) Hó angyal (hóba rajzolás)

3. A TAPINTÁSOS ÉSZLELÉS FEJLESZTÉSE

A taktilis csatornák fejlesztése során fokozzuk az ujjak tapintási érzékenységét, tapintásos tapasztalatszerzéssel finomítjuk a formaérezkelést, pontosítjuk a finommozgásokat.

- Az alapvető gyurmázási technikák megtanítása: gömbölyítés, sodrás, lapítás, mélyépítés, mintázás gyakorlásával, gyurma-agyag felhasználásával
- Különböző formák, méretek alakítása minta után
- Különböző formák, méretek megváltoztatása („Varázsoljuk el!”)
- Ritmikus sorminta készítése gyurmából, mintafolytatás. Az említett fejlesztési módoknál a hangsúly a tapintásos tapasztalatszerzésen van, de természetesen csak motorosan is aktív közreműködést jelentenek, másrészt a vizualitás is jelenlevő, hiszen a gyurmázással kialakított formát látja is, vizuális benyomásokat szerezhet.
- A taktilis csatorna fejlesztése a vizualitás kizárásával
 - Pusztán tapintással felismerni ismerős tárgyakat (mérete, formája, felülete, anyaga alapján)

- A tapintással felismert dolgokat párosítani, csoportosítani egy-egy minőségi jellemzőjük alapján

Ajánlás

- Tűz 8. (Játék) Lámpagyújtogató (bekötött szemmel szalag kiválasztása tapintással)
- Tűz 4. (Élő és élettelen környezet) Anyagok tulajdonságai (tapintással különböző felületű anyagok kikeresése)
- Tűz 10. (Élő és élettelen környezet) Érzékszervek és a tűz
- Tűz 2. (Matematika) (zsákból tapintással megfelelő formák kiválasztása)
- Föld 12. (Vizuális nevelés) Kép a földből növő növényekből

4. A TÉRÉSZLELÉS-TÉRBELI VISZONYOK FELISMERÉSÉNEK FEJLESZTÉSE

A fejlesztésben mindvégig alapvető szerepe van a tér mozgásos fejlesztésének: a téri irányok mozgásos követésének, a különböző téri helyzetek mozgásos megélésének, az egyensúlyérzék fejlesztésének.

A motoros alapok mellett döntő befolyással bír a testséma. Ezen belül a test koordinációjának – személyi zónájának alakítása. A test függőleges és vízszintes zónájának megtanítása, az oldaliság megerősítése teszi lehetővé a térirányok saját testen való helyes megítélését, és ez teszi képessé a gyermeket arra, hogy ezt a tudását átvigye a rajta kívül álló tárgyi világra.

- Alapvető téri irányok megismerése saját testrészeinek közvetítésével
 - Két oldal megkülönböztetése a kéz segítségével (szalag, matrica használata)
 - Jobb-bal oldalirányok begyakorlása színezéssel, korongok kirakásával
 - A négy fő iránymező megismertetése
- Térbeli irányok, viszonyok megismertetése a körülötte levő tárgyakkal
 - Játékok kirakásával a négy irány gyakorlása
 - Mágnes táblán kirakással
 - Függőleges és vízszintes sorok kirakása különböző színekből
 - Szögek érzékeltetése tapintással

Ajánlás

- Levegő 5. (Mozgásfejlesztés) Várostrom (különböző formák kialakítása bejárással, cikkcakk, hullámvonal, csigavonal stb.)
- Levegő 11. (Mozgásfejlesztés) Egy szuszra (különböző alakú ugróiskolák bemozgása. Fokozatosság szem előtt tartása!)
- Tűz 9. (Mozgásfejlesztés) Boszorkánytorna (hengeren gurulással felismerni a térbeli helyzetet)
- Föld 2. (Élő és élettelen környezet) Látogatás a könyvtárban (óvoda és környékének megismerése, bejárása)
- Tűz 2. (Mozgásfejlesztés) Tűz a kenguruk földjén (Vegyék észre a velük szemben és azonosan álló képek módosulásait!)
- Föld 9. (Matematika) Megy a gőzös (jobb-bal irányok bemozgása a térben)

5. HALLÁSI ÉSZLELÉS, HANGZÁSI ANALÍZIS, SZINTÉZIS FEJLESZTÉSE

Az olvasás-írás megtanulásához szükséges a hangok pontos észlelése, a jó hallás, a tiszta kiejtés, a hangok egymástól való megkülönböztetésének képessége. Az auditív fejlesztés fokozatosságának érdekében javasolt az alábbi sorrend betartása:

- Zörejek megkülönböztetése, hangutánzások
- Állathangok felismertetése, a környezet, természet és hangszerek hangjai, hangok felismerése szavakban, szavak szótagokra, hangokra bontása, szavak felismerése magánhangzóiból
- Ritmus visszaadás csukott szemmel
- Szavak gyűjtése, amelyek azonos hanggal kezdődnek
- Hány szót tudsz felsorolni, melyek úgy kezdődnek: ma..., ke... stb.?
- Társak hangjának felismerése csukott szemmel
- Erre csörög a dió! (játék)

Porkolábné dr. Balogh Katalin szerint:

„A hangzási analízisben és szintézisben mutatkozó fogyatékoságok okainak felderítésére végzett kutatások kimutatták, hogy ezek összefüggenek a gyenge ritmusképességgel. Ennek fejlesztésében nélkülözhetetlenek a mozgást, a zenét és a ritmust összekapcsoló tevékenységek, valamint az, ha a gyermek beszél, miközben ritmusosan mozog. A tapasztalatok azt igazolják, hogy szoros összefüggés van a rövid idejű auditív emlékezet és a mondott vagy kopogott ritmusok megismétlésének képessége között.”

A hangok egybeolvasztásának, összekötésének készsége úgy, hogy szavak álljanak össze belőlük, alapvetően fontos a későbbi hatékony olvasáshoz, és magában foglalja az összes auditív percepciók készséget: finom auditív diszkrimináció, rövid idejű hallási emlékezés, auditív sorba rendezés és ritmus, fontos hangok megkülönböztetése a háttérzajtól, és auditív zártság.

A későbbi hatékony olvasástanulás alapvető feltétele, hogy a gyermek képes legyen a hangok szavakká történő egybeolvasztására. Ennek alapja egy megfelelő szintű auditív percepciók készség (hangok kiemelése háttérzajból, rövid idejű hallási memória, auditív sorba rendezés, ritmus, finom hallási diszkrimináció).

Ajánlás

- Levegő 7. (Élő és élettelen környezet) Madarak (madáracsicsérgés megfigyelése)
- Levegő 8. (Élő és élettelen környezet) Légi közlekedési eszközök (járművek hangjának észlelése, felismerése, megkülönböztetése)
- Tűz 10. (Élő és élettelen környezet) Érzékszervek és a tűz (gyertya sercegő hangjának meghallgatása)
- Föld 10. (Élő és élettelen környezet) (kezdőhang megjelölésével mesterségek elmutogatása)

IV. VERBÁLIS FEJLESZTÉS

A rész képességzavaros gyerekeket a szegényes szókincs, a bátortalan megnyilatkozás jellemzi, ezért szükségesek a célzott verbális fejlesztés gyakorlatai. Természetesen minden egyéb fejlesztési területhez kapcsolódó gyakorlat (és a mindennapi tevékenységek is) számtalan lehetőséget teremtenek erre, hiszen például a téri tájékozódással kapcsolatos szavak gyakoroltatása mellett a percepciófejlesztés során adódik alkalom a szómagyarázatra, a szókincs aktivizálására. A verbális fejlesztés célzott gyakorlatai hangsúlyossá teszik a beszédértés, a beszéd kivitelezés és a nyelvi rendszer kiművelését.

- A hallási figyelem fejlesztése, a hangforrás irányának keresése csukott szemmel

- Légző gyakorlatok, ritmusfejlesztés (fújás, szívás)
- Szókincs (passzív-aktív) bővítése, szógyűjtési gyakorlatok, szómagyarázatok, szójátékok, mesehallgatás
- Mozgáskoordináció beszédmozgással (mondókák mozgással kísérve)
- Állatok „hangja”
- Mit hallasz először? (Milyen hanggal kezdődik a szó?)
- Robotparancsnok (Szótagolva mondunk utasítást.)

Ajánlás

- Tűz 6. (Vizuális nevelés) Tűzön olvasztott viasz (előadókészség, kifejezőkészség)
- Tűz 8. (Vizuális nevelés) Tűz a kezek alatt
- Tűz 10. (Vizuális nevelés) Tűzmanók tánca (emlékezet, szókincs, kifejezőkészség)
- Víz 9. (Matematika) Állatok (szókincs, emlékezet)

V. EMLÉKEZET FEJLESZTÉS

A külvilág ingereinek csak egy részére figyelünk, ezeket érzékeljük, és még az érzékelt információknak is csak egy részét tároljuk hosszabb-rövidebb ideig a memóriában. Azok az információk, amelyek az egyén számára lényegtelenek, nem ismétlődnek, illetve nem végez vele gondolkodási műveleteket, általában a rövid idejű memóriába kerülnek. Az emlékezet fejlesztő gyakorlatok a tanulás tartósságát, az idői tájékozódás fejlesztését, a gondolkodási funkciók erősítését, illetve a beszédteljesítmény fokozását célozzák.

- A vizuális emlékezet fejlesztése
 - Mi változott meg? (ruházaton változtatunk)
 - Mi hiányzik? (megfigyeli melyik játékot tettük el)
 - Memóriajátékok
 - Mit láttál? (emlékezetből felsorolja)
- Az auditív emlékezet fejlesztése – Szövegemlékezet fejlesztése
 - Szólánc építő játékok
 - Egyre bővülő szósorok, illetve mondatok visszaidézése
 - Papagájjáték (öt állat, gyümölcs virág visszamondása sorrendben)
 - Névkígyó (Mindenkori sorban az elhangzottakhoz hozzátesz még egyet.)
 - Hangutánzás
- Formaemlékezet
 - Építsd fel utánam! (5-6 elemből álló építményt megfigyelni, majd felépíteni)
 - Forma kirakása (pálcikákból, szívószálakból, először minta alapján, később emlékezetből)
 - Rajzolás emlékezetből

Ajánlás

- Levegő 1. (Irodalom-anyanyelv) Pillétánc (vers gyakorlásával a figyelem, emlékezet fejlesztése)
- Levegő 12. (Vizuális nevelés) Nyáron, a levegőn a legjobb (élmények felidézése)
 - Levegő 7. (Matematika) Repülj madár
 - Tűz 8. (Élő és élettelen környezet) Tűz – a meleg szerepe (visszaemlékezés egy kirándulásra)
 - Tűz 9. (Matematika) Karácsonyfa, karácsony (memóriajáték)
 - Víz 4. (Élő és élettelen környezet) Vízimadarak télen (Mi változott meg? – játékok)
 - Víz 1. (Matematika) Hó-víz-jég (halmazállapot változás megfigyelése)

- Víz 11. (Matematika) Gergely-járás (3-4 elemből álló ritmikus soralkotás)
- Föld 9. (Vizuális nevelés) Ajándék készítése anyák napjára (ismert formák felismerése tapintás segítségével)
- Föld 7. (Matematika) Virágjáték (képek felidézése emlékezetből)
- Föld 10. (Matematika) Kövek, kavicsok (szerialitás: óvodától a kirándulóhelyig, felsorolás)

A tanulási zavarok elkerülésében igen fontos szerepe van a megelőzésnek. Lehetőség szerint biztosítani kell a kisgyermeknek észlelési és mozgási, úgynevezett szenzomotoros képességeinek fejlődését.

Ingergazdag környezetben, a sokféle, apró kihívással teli elfoglaltság biztosításával a legtöbb esetben megelőzhetjük a tanulási nehézség kialakulását, vagy csökkenthetjük annak súlyosságát.

Már csecsemőkorban énekeljünk, verseljünk a gyermeknek! A nyelv zeneiségét, ritmusát a gyermek már egész kicsi korban felfogja, és az segíti nyelvi készségeinek fejlődését. A verseket, énekeket kétéves kortól kezdve kiegészíthetjük rövid történetek, mesék. Az óvodában is jól kihasználható mesélésre a délutáni alvás előtti időszak. A tanulási zavarok megelőzésének egyik legfontosabb eleme a mese.

A mesélés hatása igen sokrétű. A gyermeknek nemcsak a szókinccse gyarapszik, hanem az irodalmi nyelvet, az olvasott szöveg fordulatait is észrevétlenül szívja magába. Követnie kell az eseményeket, vizuális ingerek nélkül saját képzetet alakítva a történet minden egyes eleméről. Ezzel a sorba rendezéssel és a saját képzet kialakításával az olvasáshoz szükséges alapvető képességei fejlődnek.

Az óvodáskori tanulás, ismeretszerzés minden mozzanatában játékos jellegű. Abból kiindulva, hogy a tanulás színtere a játék, az is következik, hogy minél inkább belefeledkezik a gyermek a játékba, annál inkább megindulnak benne a tanulást előidéző folyamatok.

A részfunkciók fejlődési ütemében megkésett gyermekek a megfelelően összeállított, megválasztott játéktartalom segítségével behozhatják elmaradásukat.

Forrás: Ajánlások a pszichés zavarral küzdő gyermekek kompetencia alapú fejlesztéséhez II. (rész képességzavar esetén)

Irodalom ajánló:

Porkolábné Dr. Balogh Katalin: Komplex prevenció óvodai program

Szerialitás gyakorlatok, feladatok

A sorozatok pontos felidezéséhez és visszaadásához a szerialitás képességére van szükségünk. A szeriális képesség kulcsfontosságú az olvasási, helyesírási és számolási készség kialakulásának folyamatában. A sorrendiség megjelenik a térben, időben, vizuális és auditív területeken, valamint a mozgássorozatokban is.

Foglalkozásaink során előtérbe kerülnek a mozgásos feladatok, de a harmonikus fejlesztéshez, fontosnak tartom az egyéb területek szeriális feladatainak alkalmazását is. A szerialitás fejlesztésekor a figyelmet, különböző érzékleti csatornák észlelését, differenciálását és a memóriát is fejlesztjük.

A feladatok összeállításánál a fokozatosság elvét kell követni, az egyszerűbbtől a bonyolultabb, összetettebb feladatok felé haladni.

• **Mozgásos szerialitás fejlesztése**

A szeriális mozgásgyakorlatokat csak a mozgáskoordináció rendezése után ajánlatos elkezdeni.

Kéz sorozatok:

1. gyakorlat

Üljünk le a gyermekkel egymás mellé egy asztalhoz. Mutassuk be a következő mozdulatsort:

Fektesse mindkét kezét tenyérrel lefelé az asztalra, majd mindkettőt egyszerre szorítsa ökölbe. Kissé emelje meg a kezét, hogy kinyitáskor és becsukáskor ujjai ne ütközzenek az asztal lapjába. Gyengén koppantson is minden alkalommal, tehát egyszer ökölbe szorított kézzel, aztán nyitott tenyérrel. Váltakozva, körülbelül egy másodperces időközökben ismételjük a mozdulatokat. Miután 4-5-ször már bemutattuk ezt az egyenletes ritmusú mozgássort, kérjük meg a gyermeket, hogy együtt csináljuk.

Ha a közös gyakorlás során a gyermeknek sikerült ugyanabban a tempóban végeznie a mozdulatsort, akkor szólítsuk fel, hogy most egyedül folytassa. Eközben némán, de a gyermek számára is látható módon, az ujjainkon számoljuk a helyesen elvégzett sorozatokat. Akkor sikeres a feladatvégzés, ha 10-szer képes a sorozatot hibátlanul kiviteleznie.

2. gyakorlat

Ez a gyakorlat már nehezebb, mint az előző, ezért akkor próbálkozzunk ezzel a feladattal, ha a gyermek az előzőt hibátlanul kivitelezi.

Megint üljünk a gyermek mellé, és mutassuk be a következő mozgássort:

1. mozdulat: mindkét kéz nyitott tenyérrel koppant az asztalra

2. mozdulat: a jobb kéz ökölbe szorítva, a bal pedig nyitott tenyérrel, egyszerre koppant az asztalra

A feladat elsajátításának lépéseit minden gyakorlatnál kövessük: bemutatás, a mozgássor közös kivitelezése, a gyermek önálló feladatvégzése. A helyesen elvégzett gyakorlat akkor

valósul meg, ha a gyermek hibátlanul, önállóan elvégez 10 sorozatot. Fontos, hogy csak akkor lépünk a következő feladatra, ha már hibátlanul elvégzi a tízes sorozatokat.

3. gyakorlat

Ez a feladat voltaképpen megegyezik a 2. feladattal, de most felcserélődik a két kéz szerepe.

1. mozdulat: a jobb kéz mindig nyitott tenyérrel koppanjon
2. mozdulat: a bal kéz váltakozva, hol nyitott, hol ökölbe szorítva teszi ugyanezt

4. gyakorlat

1. mozdulat: mindkét kéz nyitva, tenyérrel lefelé fordítva koppant az asztallapra
2. mozdulat: mindkét kéz nyitva, tenyérrel felfelé fordítva koppant az asztallapra

5. gyakorlat

Jobb kéz váltakozva tenyérrel lefelé fordítva, majd tenyérrel felfelé fordítva koppant az asztalon, míg a bal kéz, ugyanabban a ritmusban, mindig tenyérrel lefelé fordítva teszi ugyanezt.

6. gyakorlat

Most pedig a bal kéz váltogatja a tenyérrel lefelé, illetve a tenyérrel felfelé pozíciókat, míg a jobb kéz mindig tenyérrel lefelé helyzetben érinti az asztalt ugyanabban az ütemben.

7. gyakorlat

1. mozdulat: Mindkét kéz nyitva, tenyérrel lefelé fekszik az asztalon.
2. mozdulat: A jobb kéz ökölbe szorítva koppant az asztalon, bal kinyitva, tenyérrel lefelé teszi ugyanezt.
3. mozdulat: A két kéz nyitott pozícióban, tenyérrel lefelé fordítva koppant az asztallapra.
4. mozdulat: A bal kéz ökölbe szorítva koppant az asztalon, a jobb kinyitva, tenyérrel lefelé teszi ugyanezt.

8. gyakorlat

A gyermek dolga most még nehezebb, mert ezúttal az ökölbe szorított kezek váltogatását közbülső lépés nélkül kell elvégeznie.

1. mozdulat: jobb kéz ökölbe szorítva, bal kéz nyitva
2. mozdulat: bal kéz ökölbe szorítva, jobb kéz nyitva

9. gyakorlat

1. mozdulat: jobb kéz tenyérrel felfelé, bal kéz tenyérrel lefelé
2. mozdulat: bal kéz tenyérrel lefelé, jobb kéz tenyérrel lefelé

Egész testre kiterjedő sorozatok:

10. gyakorlat

Itt és az ezt követő gyakorlatokban a mozgássorozatok észlelése, bevésése és visszaadása az egész testre kiterjesztve történik.

A gyakorlatok menete változatlan. Először a bemutatásra kerül sor, majd együtt végezzük a mozgássort, végül a gyermekek önállóan ismétlik, mialatt a felnőtt ujjain számolva jelzi a sikeres megoldások mennyiségét. A 10 egymás utáni hibátlan kivitelezés jelzi a sikeres elsajátítást.

Az első „egész test” gyakorlat egyszerű, mindkét kézzel egyszerre üssön a térdeire, majd tapsoljon.

11. gyakorlat

1. mozdulat: mindkét kéz a térdre üt
2. mozdulat: taps
3. mozdulat: a jobb kéz megérinti a jobb fület

12. gyakorlat

A megelőző feladat megismétlésével kell kezdenünk minden feladatot, hogy megbizonyosodjunk arról, hogy az előzőeket helyesen elsajátította a gyermek és még emlékszik-e rá. Ezeknél a feladatoknál már a mozgásemlékezet fejlesztésére is egyre nagyobb hangsúly kerül.

1. mozdulat: mindkét kéz a térdre üt
2. mozdulat: taps
3. mozdulat: a jobb kéz megérinti a jobb fület
4. mozdulat: a bal kéz megérinti a bal fület

13. gyakorlat

Mielőtt hozzákezdénénk ehhez a feladathoz, ellenőrizzük, hogy a gyermek helyes testtartásban ül-e, azaz mindkét lábával el tudja-e érni a talajt. Most ugyanis arra lesz szükség, hogy a lábaival könnyen tudjon dobbantani a padlón.

1. mozdulat: mindkét kéz a térdre
2. mozdulat: taps
3. mozdulat: a jobb kéz megérinti a jobb fület
4. mozdulat: a bal kéz megérinti a bal fület
5. mozdulat: a jobb láb dobbant

Ügyeljünk arra, hogy a mozdulatok egyenletes ritmusban kövessék egymást.

14. gyakorlat

1. mozdulat: mindkét kéz a térdre
2. mozdulat: taps
3. mozdulat: a jobb kéz megérinti a jobb fület
4. mozdulat: a bal kéz megérinti a bal fület
5. mozdulat: a jobb láb dobbant
6. mozdulat: a bal láb dobbant

A gyakorlás ugyanúgy történjen, mint eddig. Ne segítsük a gyermeket azzal, hogy hangosan számoljuk, vagy kimondjuk a mozdulat megnevezését, hiszen az a célunk, hogy a mozdulatsort jegyezze meg, ne pedig a mozgásokkal „illusztrált” számsorozatot!

15. gyakorlat

A következő gyakorlatokban a mozgássorozatok észlelése, bevésése és visszaadása a nyelvi területre is kiterjed, ill. azzal is összekapcsolódik. A korábbi gyakorlatokhoz képest változást jelent, hogy a mozgásokat ezúttal közösen kell végrehajtanunk.

1. mozdulat: térdre ütés
2. mozdulat: taps
3. mozdulat: saját név kimondása

Sorban ülünk egymás mellett a gyerekekkel. Az 1. és a 2. elemet közösen végezzük, majd a felnőtt megnevezi magát. Ezután újra elvégezzük együtt a mozgásos elemeket, majd a felnőtt mellett ülő gyermek mondja ki a saját nevét, majd ismét elvégezzük a mozgásos elemeket, majd a sorban a következő gyermek mondja ki a saját nevét.

16. gyakorlat

A következő négy gyakorlatban továbbra is jelen van a váltakozó megnevezés, miközben a mozgássor fokozatosan bővül.

1. mozdulat. mindenki a térdére üt
2. mozdulat: mindenki tapsol
3. mozdulat: mindenki megfogja a jobb fülét
4. mozdulat: a felnőtt kimondja a nevét
5. mozdulat: mindenki a térdére üt
6. mozdulat: mindenki tapsol
7. mozdulat: a felnőtt mellett ülő gyerek kimondja a saját nevét
8. ...

17. gyakorlat

1. mozdulat. mindenki a térdére üt
2. mozdulat: mindenki tapsol
3. mozdulat: mindenki megfogja a jobb fülét
4. mozdulat: mindenki megfogja a bal fülét
5. mozdulat: a felnőtt kimondja a nevét
6. mozdulat: mindenki a térdére üt
7. mozdulat: mindenki tapsol
8. mozdulat: mindenki megfogja a jobb fülét
9. mozdulat. mindenki megfogja a bal fülét
10. mozdulat: a felnőtt mellett ülő gyerek kimondja a saját nevét
11. mozdulat:...

18. gyakorlat

1. mozdulat. mindenki a térdére üt
2. mozdulat: mindenki tapsol
3. mozdulat: mindenki megfogja a jobb fülét
4. mozdulat: mindenki megfogja a bal fülét
5. mozdulat: mindenki dobbant a jobb lábával
6. mozdulat: a felnőtt kimondja a nevét
7. mozdulat: mindenki a térdére üt
8. mozdulat: mindenki tapsol
9. mozdulat: mindenki megfogja a jobb fülét
10. mozdulat. mindenki megfogja a bal fülét
11. mozdulat: mindenki dobbant a jobb lábával
12. mozdulat: a felnőtt mellett ülő gyerek kimondja a saját nevét
13. mozdulat:...

19. gyakorlat

1. mozdulat. mindenki a térdére üt
2. mozdulat: mindenki tapsol
3. mozdulat: mindenki megfogja a jobb fülét
4. mozdulat: mindenki megfogja a bal fülét
5. mozdulat: mindenki dobbant a jobb lábával
6. mozdulat. mindenki dobbant a bal lábával
7. mozdulat: a felnőtt kimondja a nevét
8. mozdulat: mindenki a térdére üt
9. mozdulat: mindenki tapsol
10. mozdulat: mindenki megfogja a jobb fülét
11. mozdulat. mindenki megfogja a bal fülét
12. mozdulat: mindenki dobbant a jobb lábával
13. mozdulat: mindenki dobbant a bal lábával
14. mozdulat: a felnőtt mellett ülő gyerek kimondja a saját nevét
15. mozdulat: ...

Ritmusérzék fejlesztéshez:

Egyenletes járás közben:

Aki nem lép egyszerre, nem kap rétest estére,

pedig a rétes nagyon jó, katonának az való...

Vagy

Poros úton kocsi zörög,
a kereke gyorsan pörög.
Sári néni vezeti,
aki látja neveti.

Vagy

Csipp - csepp csepereg,
Villám csattan megered.
Zápor függöny zuhatag,
Fut a felhő, süt a nap.
Jött ment, jól esett,
Fűnek fának jól esett.

Vagy

Sétálunk, sétálunk,
Egy kis dombra lecsücsülünk,
Csüccs!

Egyenletes lüktetés tapsolása:

Süti, süti pogácsa

Az óvodások már boldogan tapsikolnak a mondókához.

Süti, süti pogácsa,

Túrós asszony csinálta,

Papának, mamának,

Egyet meg a babának.

Ha jó a kedved...

Ezt a dalt minden korosztály nagyon kedveli.

Ha jó a kedves, tapsolj nagyokat!

Két taps.

Ha jó a kedved, tapsolj nagyokat!

Két taps.

Ha köztünk vagy és jó a kedved,

Másoknak is mutasd ezt meg,

Ha jó a kedved, tapsolj nagyokat!

A további versszakokban mindig változtassunk a cselekvésen, hogy ébren tartsuk gyermek figyelmét. Néhány ötletet, de a lehetőségek száma végtelen!

Ha jó a kedved, üsd a térdedet, stb.

Ha jó a kedved, kiálts nagyokat, stb.

Ha jó a kedved, dobbants nagyokat, stb.

Ötévesen a gyerekek már le tudnak tapsolni egy állandóan ismétlődő taps sort a velük szembenálló partnerükkel.

An-tan-té-nusz, Szó-raka-té-nusz, Szór-raka-tiki-taka, Bilim-balam-busz.

1. A kicsi tapsol.

2. Jobb kezét a jobb kezünkhöz üti.

3. Tapsol.

4. Bal kezét a bal kezünkhöz üti.

5. Tapsol.

6. Mindkét kezét a kezünkhöz üti.

A tapsolós játékok jók a ritmusérzék fejlesztésére, a rákészülésre (különösen a mondókák kidolgozatlanabb részeinél) és a kézügyesség fejlesztésére.

Nagymozgásos mondókák, fejlesztik a mozgáskoordinációt:

Ilyen nagy az óriás:

Nyújtózkodjunk kispajtás.

(nyújtózkodás)

Ilyen kicsi a törpe:

Guggoljunk le a földre.

(guggolás)

*

Kicsi vagyok én.

(guggolás)

Majd megnövök én,

(nyújtózkodás)

Mint a tüdő a fazékból

Kidagadok én.

(karkörzés a test előtt)

*

Napsugaras nyárban

Nyújtózkodik a nyárfa,

(nyújtózkodás)

Kati, Feri, Böske,

Guggoljatok, csüccs le!

(guggolás)

*

fújja a szél a fákat,

(törzshajlítás nyújtott karral oldalra)

Letöri az ágat, reccs!

(guggolás)

*

Gyí, paci, paripa,

Nem messze van Kanizsa,

Odaérünk délre,

Libapecsenyére.

(lovagló mozdulat utánzása lassan, majd gyorsan)

*

Cini-cini muzsika,

(hegedülés utánzása)

Táncol a kis Zsuzsika.

(törzsfordítás jobbra-balra)

Jobbra dül és balra dül,

(törzshajlítás jobbra-balra)

Tücsök koma hegedül.

(hegedülés utánzása)

*

Kaszálj Pista, kalapálj,

Holnap délig meg se állj!

(vízszintes kaszálás)

*

Jegenyefa suhogó,

Galagonya susogó,

Gyere ide, sose oda,

Se amoda, te Janó.

(törzshajlítás jobbra-balra)

Utánzós mondókák:

Gesztenyés (Halász Judit cd-n sok ének van, amire lehet mozogni, mint ez is)

Találtam egy falevelet,

Gesztenyefa levelét.

(lehajlás egyik, majd másik nyújtott karral.)

Mintha megtaláltam volna

Egy óriás tenyerét.

(kezek magas tartásban, karkörzés)

Ha az arcom elé tartom,

Látom, nagyobb, mint az arcom.

(a két tenyér az arc felé kifordítva)

Ha a fejem fölé teszem,

(mindkét kéz fej fölé emelése)

Látom, nagyobb, mint a fejem.

Hogyha eső cseperegne,

Nem bánám, hogy csepereg,

(a két kéz felemelése, az ujjak mutogatásával lefelé mozdítás)

Az óriás nappal, éjjel,

Óriási tenyerével

Befedi a fejemet.

(két kézzel a fej megsimogatása)

Vagy
A part alatt....

1. A part a - latt, a part a - latt,
Há - rom var - jú ka - szál, há - rom var - jú ka - szál.

Róka gyűjti, (minden versszaknál lehet mutatni, mit csinál)

róka gyűjti,
szúnyog kévét köti,
szúnyog kévét köti.

Bolha ugrik,
Bolha ugrik,
hányja a szekérré,
hányja a szekérré.

Mén a szekér,
mén a szekér,
majd a malomba ér,
majd a malomba ér.

a malomba',
a malomba',
három tarka macska,
három tarka macska.

Egyik szítál,
másik rostál,
harmadik követ vág,
harmadik követ vág

Szürke samár,
vizet hoz már,
tekenőbe tölti,
tekenőbe tölti.

Tehén dagaszt,
tehén dagaszt,
kemencébe rakja,
kemencébe rakja.

Medve várja,
medve várja,
kisül-e a cipó,
kisült-e a cipó.

Tyúk a cipót
csipegeti,
hangya morzsát szedi,
hangya morzsát szedi.

Lovagoltatós mondókák: (szökdelésre is alkalmas)

(hóc, bóc, katona...mondókás könyvben még több...)

Köc, hóc, katona
Kinek deres a lova,
Lám az enyém fekete,
A Tiszán is átmenne.

Hóc-hóc katona,
Ketten ülünk egy lóra,
Hárman meg a csikóra!

Hök, hök, katona, ketten ülünk a lóra.
Abrakot a csikónak, nagyot ugrik Lackónak.

Gyí, paci, paripa

(Lovagoltatjuk, a végén lehuppanhat.)

Gyi, paci, paripa,
Ketten ülünk egy lóra,
Hárman a csikóra.

(Zsupsz.)

Egyszer egy időben

(Változó ütemben, esetleg a szöveg alapján más mozdulatokkal is kísérhetjük, a végén lehuppanunk.)

Egyszer egy időben, szilai erdőben,

szarkák veszekedtek.

Szarka papné meghallotta,

Szúnyog lábát kirántotta.

Nézi, mint a csík.

Lába megcsúszik.

Egy nagy tóba beleesik.

Társaitól messze esik.

Ó, P, Q, nagy torkú,

A kis Bence (vagy a gyerek neve) leesett

a padkásról. ZSUPPSZ!

Az éneklés és a ritmusos, mozgásos mondókák gyakorlása az egyik legjobb módszer arra, hogy megéreztesük a dal ritmusát. Emellett azt is elősegíti, hogy a gyermek meghallja azokat a rövid kis hangokat, melyekből felépülnek a szavak, ez pedig az olvasáshoz és helyesíráshoz szükséges készségeket fejlesztik.

Labdás mondóka:

Száll a labda, röpp, röpp,

száll rajta a pötty, pötty.

Kislány dobja, fiú kapja,

Itt a labda, ott a labda. (a labda dobálása)*

Dobd a labdát le, fel,

Kapd el a kezeddél,

Itt a labda, hol a labda,

Fiú dobja, kislány kapja. (a labda dobálás)*

Száll a labda...

I. A differenciált fejlesztés alapfogalmai

Írjátok le az alábbi fogalmak nevét egy-egy szókarttyára!

Alkossatok 3-4 fős csoportokat! Osszátok ki a csoportok között – véletlenszerűen – az egyes fogalmakat! Olvassa el minden csoport saját fogalmainak leírását!

Jellemezzétek saját szavaitokkal az adott fogalmat: a többiek a jellemzés alapján találják ki, mire gondoltatok!

Tanulás

A történelmi fejlődés eredményeként létrejött ismeretek, készségek, jártasságok és viselkedésformák céltudatos elsajátítása.

Olyan megismerési és cselekvési folyamat, mely az érzéki tapasztalásból kiindulva az elvont gondolkodáson át halad a gyakorlatig.

A tanulás alapja az új feltételes reflexkapcsolatok létrejötte és egymásra épülése. Nagy ösztönző szerepe van az érdeklődésnek, kíváncsiságnak és a tudásváagnak.

A tanulás szakaszai: a megértés, a korábban szerzett ismeretekkel való kapcsolatba hozás, emlékezetbe vésés, megőrzés és felidézés. Eredményessége függ a megértés fokától, az ismétléstől, gyakorlástól és az ellenőrzéstől.

Tanulási nehézség

Átlagos vagy átlag feletti intelligenciával rendelkező gyerek optimális iskolai vagy nevelési körülményektől függetlenül a tanulás egy vagy több területén jelentős elmaradást mutat.

Beilleszkedés

Integrálódás valamely közösségbe, az abban érvényes normák követése. Egy adott társadalomban élők többségi kultúrájának, normatíváinak, szabályrendszerének elfogadása, a sikeres szocializáció kritériuma.

Beilleszkedési zavar

Az elfogadott társadalmi normáktól eltérő viselkedés. Vitatott, hogy a normaszegés milyen mértéke veszélyezteti a beilleszkedést.

Szoros összefüggést mutat a társadalom általános helyzetével, így a korábbi szabályok, intézmények meggyengülése esetén előfordulása nő. Ugyancsak egyenes összefüggést mutat a beilleszkedési zavarok előfordulása a gazdagsággal, ill. szegénységgel.

A korábbi normatív, erkölcsi alapú szemléletmódot napjainkban a megértő, gyógyító hozzáállás váltotta fel.

Cél

Olyan létező vagy megfogalmazható tárgy, tulajdonság, helyzet, konkrét haszon, amely képes valamely igény, szükséglet, elvárás kielégítésére, és amely felé az ember tevékenysége irányul.

A célnak alapvető szerepe van a cselekvés, a tevékenység motivációjában, mert a cél elérése egyben a tevékenység jutalma.

Fontos dimenzióját jelentik azok a célok, amelyek a személyiségnek az eszmei értékek világához, a társadalomhoz, a kultúrához, a másik emberhez és önmagához való viszonyára, értékrendszerére, attitűdjeire vonatkoznak.

Motiválás

Egy kívánt célállapot elérésére készítő, irányító, interaktív tevékenység. A tanulásra készítő olyan pedagógiai eljárás, amely az oktatási folyamatban felébresztheti a tanulási kedvet, a kitűzött célok eléréséhez szilárd elhatározást és aktív tevékenységet vált ki a tanulóknál.

Motiváció nélkül nem létezik tanulás. Aki a szükséges tudást el akarja sajátítani, annak a tanuláshoz megfelelő ösztönzőkkel kell rendelkeznie.

A tanulókat nem az egyes tanítási órákon, esetlegesen, izoláltan beiktatott mozzanatokkal, hanem a tanítás megfelelő minőségével kell motiválni:

- a tanulási célok tudatosítása, problémásítása
- érdeklődés, kíváncsiság, figyelem felkeltése
- előismeretek stabilitása
- egyéni munka, csoportmunka, páros munka, rétegmunka
- a bizalom légköre, empátia
- egyénre szabott motivációk, differenciált feladatadás, elvárás és értékelés

Jártasság és készség

Az ismeretek elsajátításának, ill. gyakorlati alkalmazásának két egymásra épülő szintje. A jártasság szintjén végzett tevékenység bizonyos elemei automatizálódnak, más elemek viszont tudatosak. Az automatizált és a tudatos (döntésigényes) lépések rendje a begyakorlás során állandósul, majd - további gyakorlás után teljesen automatikussá, azaz készséggé válik.

Képesség

A személyiség jellemzője, amely a jártasság és készség szintjén történő ismeretsajátítás és feladatmegoldás arányai, mértéke és automatizáltsága alapján jellemzi a személyiséget.

A képesség nem az emberrel vele született, készen kapott valami, hanem az élet, a tevékenység során alakul ki, fejlődik. Ugyanakkor szoros kapcsolatban áll a személyiség vele született, öröklött és szerzett adottságaival és hajlamaival, valamint a személyiség struktúrájának olyan összetevőivel, mint az emlékezés, az emocionális sajátosságok, a jellemvonások és az intellektuális tulajdonságok.

Tehetség

A képességeknek azt a komplexumát, amely társadalmilag jelentős, új és a maga nemében tökéletes alkotás létrejöttét feltételezi.

Létrejöttében fontos szerepet játszanak a vele született adottságok, de ezek kibontakoztatásában a gyakorlati tevékenység és a környezeti hatások a leglényegesebbek.

Alkotás

Teremtő és önkifejező emberi munkafolyamat, alkotómunka, ember által létrehozott érték.

Megismerés

Az ember tevékenysége a világ törvényszerűségeinek feltárására, alkalmazására, ill. a hozzájuk való alkalmazkodás előmozdítására.

A megismerési folyamat első, alacsonyabb foka az érzékelés (egyes érzékelhető tulajdonságok felfogása), magasabb foka pedig az észlelés (az adott jelenség meghatározott jelleggel bíró tárgyként jelenik meg előttünk).

II. Szükségletek és a megismerés szintjei

Olvassátok el a szükségletekről szóló témarészt!

Csoportokban dolgozva gyűjtsetek példákat az egyes szintekhez!

Fiziológiai szükségletek

Amennyiben ezek a szükségletek nincsenek kielégítve, betegnek, ingerlékenynek és kényelmetlenül érezzük magunkat, fájdalmaink vannak, ezek az érzések a minél hamarabbi egyensúly visszaállítására irányítanak bennünket.

Biztonsági szükségletek

Az emberek esetében a biztonsági szükségletek az otthonra, illetve a családra terjednek ki. Amennyiben valaki veszélyeztetve érzi saját vagy családtagjai biztonságát, ez a szükséglete válik uralkodóvá. Azok a gyermekek például, akik otthon erőszakot élnek át, nem tudnak elmozdulni a hierarchia felsőbb szintjeire, mivel állandóan a saját biztonságukra gondolnak. A társadalmi elszigetelődésnek egyik oka lehet a biztonság hiánya, éppen ezért főleg a nagyvárosi emberek gyakran fordulnak a vallás irányába, mivel itt legalábbis a halál után egy biztonságos világot ígérnek.

Szeretet iránti szükséglet

Ez a szükséglet magába foglalja a valahová való tartozás igényét. Az emberek alapvető kívánsága, hogy valamilyen társadalmi csoportosuláshoz tartozzanak: iskolai baráti társaság, vallási csoportok, klubok, család stb. Szükségünk van arra, hogy úgy érezzük, mások szeretnek és elfogadnak minket.

Megbecsülés iránti szükséglet

A megbecsülés iránti szükséglet két típusát különíthetjük el. Az első az önmegbecsülés, mely a feladatok teljesítéséből, illetve a kompetencia érzésből fakad. A második típusa a környezet részéről nyújtott figyelemre, illetve elismerésre vonatkozik. Minden ember számára fontos, hogy kompetensnek érezze magát, s összefüggően a szeretet iránti szükséglettel elvárja, hogy

mások odafigyeljenek rá - ez hatalmat biztosít számára. Gyakran előfordul, hogy azok a személyek, akiknek az összes alsóbb rendű szükséglete ki van elégítve, de a megbecsülés, hatalom iránti szükségleteik valamilyen módon akadályozva vannak, olyan tevékenységekben keresnek kompenzálást, mint az autóvezetés; gyorsan és agresszíven vezetnek, ilyenkor kompetensnek érzik magukat.

Önmegevalósítás iránti szükséglet

Az önmegevalósítás iránti szükséglet alapvető kívánság arra, hogy állandóan jó és még jobb eredményeket érjek el, jobb legyek másoknál, és érjek el mindent, amit valaki képes lehet elérni. Az emberek szükségét érzik annak, hogy valami maradandót alkossanak, és olyan elfoglaltságokat keresnek (munkahely, hobbi), melyek a legtöbb lehetőséggel kecsegtetik.

A következő fejezeteket (III.-tól V.-ig) csoportokban dolgozzátok fel, majd mutassátok be hallgatótársaitoknak!

III. Adatok, információk összegyűjtése a tanulóról

A tanuló megismerésére biztosítsunk a fejlesztési időszak elején legalább két hetet. Ez az idő később megtérül, hiszen célzottabban, pontosabban tudjuk feladatainkat kijelölni és valóban a gyermek szintjéről indítani. A fejlesztési időszak nem a tanév rendjét követi, hanem a tanuló fejlődését, ezért inkább 3-6 hónapra tervezhető.

Az információk összegyűjtéséhez segít az egyéni fejlesztési terv első oldalán összeállított szempontsor, mely a szülővel/gondviselővel való beszélgetés fonalát jelentheti, azonban támpontokat adhat más információforrások felé is.

A szempontsor követi a szükségleti szintek egymásra épülését, ezért ha az egyik szinten komoly problémát találunk, a legfontosabb annak megoldása, mielőtt magasabb követelményeket állítanánk a tanuló elé. Ilyenkor a fejlesztési terv az egészségi, érzelmi, pszichés állapot javításával kezdődik, és csak azok stabilizálódása után terhelhető a gyermek feladatokkal!

Az egyéni fejlesztési terv nem nyilvános, az intézmény belső dokumentuma, a személyiségi jogok védelméért az intézmény vezetője felelős. Tartalma kizárólag a gyermek fejlesztése/fejlődése érdekében használható fel, a szülő/gondviselő egyetértésével.

A következő táblázatok – a szükségleti szinteket alulról felépítve - további szempontokat adnak a tanuló komplex megismeréséhez, megjelölve a lehetséges kapcsolódási pontokat más szakterületekhez is.

A gyermek fizikai adottságai, egészsége, érettsége, terhelhetősége	
Szemponatok a jellemzéshez	betegségek gyógyszeres kezelés érzékszervek működése általános egészségi és fizikai állapot idegrendszeri érettség
A megismerés lehetséges forrásai, módjai	egészségügyi törzslap gyermekorvosi vélemény anamézis = szülőtől, előző pedagógustól audiológiai, szemészeti szűrés neurológiai szakvélemény
Segítségül hívható	szakorvosok
A gyermek és környezete	
Szemponatok a jellemzéshez	családja, környezete, szociokulturális háttere, társas kapcsolatok (gyerekhez, felnőtthöz való viszonya, eddigi közösségi élete)
A megismerés lehetséges forrásai, módjai	anamézis környezettanulmány családrajz, emberábrázolás, tematikus rajz elemzése beszélgetés
Segítségül hívható	gyermekjóléti és családsegítő intézmények pszichológus
A gyermek személyisége	
Szemponatok a jellemzéshez:	én-kép, önértékelés érzelmi-akarati tényezők motivációk, ösztönző erők személyi és tárgyi kötődések szabálytudat, feladathoz való viszonyulás siker- és kudarctűrés magatartásban, beilleszkedésben mutatkozó tünetek (szorongás, agresszió, neurotikus tünetek)
A megismerés lehetséges forrásai, módjai:	történetek befejezése megfigyelés játék közben pszichológiai vizsgálatok
Segítségül hívható:	pszichológus Nevelési Tanácsadó Gyermek- ideggondozó

A gyermek képességeinek fejlettsége	
Szemponatok a jellemzéshez:	mozgás tájékozódás figyelem észlelés emlékezet sorrendiség gondolkodás beszéd kreatív képességek, képzelet
A megismerés lehetséges forrásai, módjai:	megfigyelés feladatvégzés standardizált képességvizsgáló eljárások
Segítségül hívható:	fejlesztő pedagógus gyógypedagógus logopédus pedagógiai szakszolgálat

A gyermek ismeretei, tudásszintje	
Szemponatok a jellemzéshez:	általános tájékozottság önmagáról és közvetlen környezetéről mennyiségfogalom köre, szintje tantárgyi (vagy tematikus) tudás
A megismerés lehetséges forrásai, módjai:	beszélgetés mennyiségfogalom, mennyiségállandóság vizsgálata előző tanévi minimum követelményszint felmérése (ha már járt iskolába)
Segítségül hívható:	előző pedagógus előző tanévi felmérések, tanulói munkák, portfóliók

A tanuló részletes megismerése kijelöli azokat a döntési pontokat, amelyek a pedagógus felelősségi körének alapkövei. Ezek a következő kérdéseket vethetik fel:

- *Szükség van-e szakorvosi ellenőrzésre vagy folyamatos kontrollra?*
- *Számolnom kell-e pszichés vagy környezeti problémával, ami a gyermek fejleszhetőségét alapvetően befolyásolja?*
- *Milyen szintű, súlyosságú problémával állok szemben? Szükség van-e szakértői vizsgálatra?*
- *Kiket kell bevonnom a fejlesztő munkába?*

IV. Az egyéni fejlesztési terv lebontásának lépései

1. A gyermekről összegyűjtött információk elemzése, összegzése
2. A legfőbb fejlesztési irány meghatározása tekintettel a gyermek reális lehetőségeire
3. A fejlesztő program fő területeinek meghatározása
4. A fő területeken belül a feladattípusok, feladatsorok leírása
5. A feladatsorok ütemezése belátható időtartamra

6. A feladatok elosztása az együttműködő pedagógusok (ha szükséges, más szakemberek) között
7. A megvalósítás színtereinek, szervezeti kereteinek végiggondolása az intézmény adottságainak, lehetőségeinek figyelembevételével (egyéni, csoportos fejlesztés helye, ideje; délelőtti/délutáni időbeosztás; beépítés tanórai vagy szabadidős tevékenységbe)
8. A fejlesztési ciklus végére tervezett visszacsatolás, esetleg kontrollvizsgálatok módjának meghatározása

Egyetlen pedagógustól sem várható el, hogy egyedül oldja meg a tanuló problémáit, csak a munka intézményi szintű összefogása vezethet eredményre. Célszerű a konzultációknak, egyeztetéseknek is helyet és időt biztosítani az együttműködés érdekében.

V. A fejlesztő program gyakorlati megvalósítása

A fejlesztési ciklus legkritikusabb pontja a negyedik lépés: a fejlesztési területek feladatokra bontása.

A feladatok kiválasztását két szempont vezérli:

- egyrészt a feladat nehézségi foka igazodjon a gyermek aktuális képességszintjéhez,
- másrészt a feladat tartalma illeszkedjen a tantárgyi munka aktuális tematikájához.

Ennek érdekében a képességterületek fejlesztésének feladatait, ütemezését be kell építeni a tantárgyi ismeretszerzés folyamatába, meg kell keresni a tantárgyakban rejlő képességfejlesztő lehetőségeket.

A következő gondolatok segítséget nyújtanak a konkrét tervezéshez:

- Az egyes képességeken belül meghatározom azt a részterületet, amelyre különösen koncentrálnom kell.
- Átgondolom azokat a feladattípusokat, melyeket alkalmazni tudok hozzá. Egy-egy feladattípust többféle tanulásszervezési formában (egyéni, páros, kiscsoportos, kooperatív, frontális), többféle tantárgy/foglalkozás keretében is megtervezek.
- A tervezett fejlesztő feladatokat összekapcsolom az aktuális tananyaggal: a képességfejlesztés ütemtervéhez viszonyítva végignézem a tanév tantárgyait, azok témaköreit, majd a feladattípusokat a tananyag lehetőségeihez rendelem.
- Egyszerre nem markolok sokat, egy-egy területet több oldalról megerősítve, hosszabb időn keresztül erősítek, s annak eredményeire építem a következő fejlesztési szakaszt.
- Ha lehet, bevonom a szülőket, a családtagokat a fejlesztési folyamatba (otthon is végezhető fejlesztő játékok, közös feladatok ajánlásával és az elfogadást erősítő, szemléletformáló tanácsadással).
- Rendszeresen bevonom a gyermeket a számára sikerélményt nyújtó tevékenységekbe, például az önkifejezésre épülő szakkörök, klubok munkájába.
- Ha szükséges, rugalmasan változtatok a tanuló fejlesztésén, terhelésén, a feladatok ütemezésén.
- Értékelésekor elsődlegesnek tekintem az önmagához viszonyított fejlődést, akár képességbeli, akár teljesítményt érintő az előrelépés. Kiemelem és dicsérem értékeit, társai és hozzátartozói előtt is.
- Legfontosabb pozitív változásnak ítélem, ha a gyermek hozzáállása, motiváltsága, feladattudata, kitartása erősödik, ha interakciói, kommunikációja és önértékelése fejlődik, személyisége kiegyensúlyozottabbá válik.

Egy gyermekre egy fejlesztési terv készül, mely koordinálja a pedagógusok és más szakemberek munkamegosztását is.

VI. Az egyéni fejlesztési terv típusai

Csoportokban olvassatok el egy szakértői véleményt! Válasszátok ki a hozzá illő fejlesztési terv mintát! Töltsétek ki a terv első sorát és mutassátok be a többi csoportnak – indoklással kísérve!

- a) Általánosan alkalmazható (tanulási, beilleszkedési nehézség és ép értelem melletti sajátos nevelési igény esetén):

<i>Pedagógiai megfigyelés, szükség esetén pedagógiai vizsgálat fő megállapításai</i>	<i>Kiemelt fejlesztési területek (fiziológiai állapotjavítás, szociális segítség, pszichés gondozás, képességek fejlesztése, ismeretpótlás)</i>	<i>Feladattípusok (a kiemelt területet fejlesztő játékok, gyakorlatok, órába építhető feladatok)</i>	<i>Színterek (tantárgyak, foglalkozások, szakkörök, szülők bevonása, más intézmények bevonása)</i>	<i>Együttműködő szakemberek felelősségi köriük</i>

- b) Speciális eszközszükséglet, általában testi, érzékszervi sérülés esetén:

<i>A sérülés legfőbb jellemzői</i>	<i>Kiemelt fejlesztési területek</i>	<i>Tantervi, tantárgyi adaptáció</i>	<i>Speciális eszközök</i>

c) Értelmi sérülés esetén, eltérő tanterv alkalmazásakor:

<i>Pedagógiai diagnózis fő megállapításai</i>	<i>Kiemelt fejlesztési területek</i>	<i>Speciális tartalmak (a vonatkozó tantervi irányelvek alapján)</i>	<i>Színterek</i>	<i>Felelősök</i>

VII. A képességterületek lebontása feladattípusokra

Válasszatok ki egy fejlesztési területet, és csoportokban gyűjtsetek feladatokat hozzá! Rendezzétek a feladatokat nehézségi sorrendbe! Készítsetek feladatbankot a csoportmunkák eredményéből!

Nagymozgások	
A nagymozgások fejlesztésének részterületei	<p>a testtudat kialakítása, fejlesztése; a testérzékelés, a tapintás, az egyensúlyérzékelés és a vizualitás összehangolásának fejlesztése; a vesztibuláris, egyensúlyozó rendszer működésének fejlesztése; az alapmozgások és koordinációjuk fejlesztése; a két test fél mozgásának összerendezése; téri tájékozódást elősegítő mozgásos gyakorlatok; célirányos mozgásformák kontrollja, kombinációja</p>
Ajánlott feladattípusok	<p>szabad mozgásos játékok (folyamatos, több mozgáselemet tartalmazó, egymáshoz kapcsolódó mozgássor kivitelezése)</p> <p>mozgásutánzás álló, majd mozgó helyzetben</p> <p>utasításhoz, szabályhoz kötött mozgássor kivitelezése (alapmozgások)</p> <p>mozgásos tájékozódást segítő feladatok, feladatsorok</p> <p>egyensúlyt fejlesztő gyakorlatok (úton, padon, kötélén, guggolás, egy lábon állás, szökdelés)</p> <p>koordinált mozgás fejlesztése (ellentétes végtagok mozgása, hinta hajtása, lépcsőn váltott láb, akadályfutás)</p> <p>ritmikus, ütemezett mozgássorok</p> <p>mozgásváltás jelre, gyors reagáló képesség</p>

Finommozgások	
A finommozgások fejlesztésének részterületei	<p>mindennapi szituációkhoz kötötten (öltözködés, önkiszolgáló tevékenységek)</p> <p>taneszközök használatához kötve (lapozás, ceruzafogás, írószerek használata)</p> <p>játékszituációban (építés, illesztés, csoportosítás, manipuláció tárgyakkal, puzzle)</p> <p>alkotó tevékenységekhez kötve (tépés, nyírás, ragasztás, festés, hajtogatás, gyurmázás)</p> <p>írásmozgáshoz kötve (színezés, rajzolás, formautánzás, áthúzás, vonalelemek írása)</p> <p>egyéb finommozgások tudatos irányítása, kontrollja (kéz, láb, testrészek, arc: mimika, beszédmozgásra figyelés, gesztusok)</p>
Ajánlott feladattípusok	<p>szabad feladathelyzetben (szappan forgatása, masni kötése, gyöngyfűzés, gyurmázás, labda elkapása, pattintása, csipeszekkel való tevékenységek, mozaikképek, malomjáték, építőjáték)</p> <p>technikai jellegű tevékenységek (illesztés, hajtogatás, varrás, termésekkel, magokkal, gyufával kirakott képek, mozaikragasztás, szövés, fonalmunkák)</p> <p>szem-kéz koordináció fejlesztése (ollóhasználat, célba dobó játékok – vízszintes és függőleges célba, karika dobáló, kugli, labda megütése bottal, célba gurítás, kapuba célzás, vonalak kibogozása, nyírás, sablonok körberajzolása)</p> <p>grafomotoros készség fejlesztése, író és rajzoló mozgások, ábrázoló technikák egyre szűkülő határok közt,</p> <p>lendületes kézmozgás (festés ujjal, ecsettel),</p> <p>nyomatékot erősítő gyakorlatok</p> <p>formautánzás (térben összeállítható építmény, makett, síkbeli formák utánzása, reprodukciója, grafikus formák másolása négyzetrácsos lapokon, majd vonalak közé)</p> <p>artikulációs ügyesítő gyakorlatok (ajak, nyelv és állkapocs irányérzékelésének fejlesztése)</p>

Tájékozódás	
Fokozatok a téri tájékozódás fejlesztésében	<p><i>Testséma kialakítása:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - fő és résztestrészek neve, funkciója, Mozgatása, tájékozódás saját testen (előbb egy-egy oldal) - tájékozódás másan <p><i>Oldaliság gyakorlása:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - saját testen (egy oldal → váltott oldal) - adott helyzetben (padban) - változó helyzetben (körben) <p><i>Tájékozódás térben:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - viszonyfogalmak használata (saját helyzetéhez viszonyítva) - viszonyítás a helyzetét változtatva - viszonyfogalmak máshoz viszonyítva - hármas tagozódás érzékeltetése polcon, tárgyakkal
Fokozatok a síkbeli tájékozódás fejlesztésében	<p><i>Függőleges síkban</i> (melynek viszonyfogalmai azonosak a téri tájékozódással)</p> <p><i>Vízszintes síkban:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - földön, szőnyegen, - asztalon, padon - A3-as lapon - kisebb lapon - füzetben - írásfüzet hármas vonalközében
Fokozatok az időbeli tájékozódás fejlesztésében	<p>egy napon belüli időbeli tájékozódás, napszakok megfigyelése, sorrendje</p> <ul style="list-style-type: none"> – tevékenységekhez, jelekhez kötve tájékozódási gyakorlatok a hét napjai között <p>naptár használata egyre bővülő formában (heti, havi, évszakot átfogó, éves)</p> <p>saját életével kapcsolatos események időbeli sorrendjének meghatározása dátumok időrendje</p>

Figyelem	
<p>A vizuális figyelem fejlesztésének részterületei</p>	<p>utasítás szerinti elemek kiválogatása (az összes egyforma kigyűjtése) fonalak követése kézzel, szemmel nagy képen kis részlet megtalálása képek átmásolása (kopírozás)</p> <p>koncentrációs készség fejlesztése különböző zavaró körülmények között</p> <p>a figyelem tartósságának erősítése fokozatosan bővülő feladatokkal</p> <p>a figyelem terjedelmének bővítése, a látótér növelése (felvillantott információk megfigyelése)</p> <p>a lényeges információ kiemelése (képekből, szövegből)</p> <p>a figyelemmegosztás képességének gyakorlása több egyidejű információ adásával</p>
<p>Az auditív figyelem fejlesztésének részterületei</p>	<p>a lényeges ingerre való következetes reagálás gyakorlása (koppintás, taps, lépés egy bizonyos jel vagy szó hallása esetén)</p> <p>reagálás ugyanarra az ingerre váltakozva, kétféle jellel (például első jelnél leül, másodiknál feláll)</p> <p>zörejláda, háttérzaj készítése hangkazettán, feladatvégzés egyre erősödő háttérzajban:</p> <ul style="list-style-type: none"> - halk, hangszeres zene - forgalom zaja - énekhang - beszéd

Észlelés	
A vizuális észlelés fejlesztésének részterületei	<p>Szem fixációs gyakorlatok és a balról jobbra történő szemmozgás beidegződése (zseblámpa fényének követése, mozgás követése, képek követése)</p> <p>differentiálás (eltérés, azonosság észrevétele)</p> <p>diszkrimináció (alak, háttér megkülönböztetése)</p> <p>Gestalt-látás, egységben való látás (formák, betűk, számok, szavak kiegészítése egészé)</p> <p>reprodukáló képesség fejlesztése (térben, síkban)</p> <p>alakkonstancia, alak- és formaállandóság (felismerés változó helyzetben, fejfelé, elforgatva)</p> <p>vizuális tagolás, rész-egész/analízis-szintézis (képiegészítés, mozaik összeillesztése)</p> <p>vizuális ritmus követése, utánzása; változás megfigyeltetése, hiányok pótlása vizuális minta alapján (térbeli maketten és síkban)</p>
Az auditív észlelés fejlesztésének részterületei	<p>differentiálás (környezet hangjai, zörej, hangszer, fonéma megkülönböztetése és azonosítása)</p> <p>diszkrimináció (beszédhang, szótag, szó kihallása a szövegből)</p> <p>akusztikus zártság (szó kiegészítése egészé)</p> <p>hallási inger irányának meghatározása</p> <p>hosszú, rövid hangok megkülönböztetése ritmus hallás utáni visszaadása</p> <p>zenei hallás fejlesztése, magas-mély, erős halk, gyors-lassú, hosszú-rövid hangok differentiálása; auditív nyelvi szekvenciák fejlesztése (hangok, szavak, mondatok ismétlése hallás után, majd hallási sorrend utánzása)</p> <p>számfogalom erősítése hangok segítségével (kopogás, hangszerek megszólaltatása, csengetések száma)</p>

Észlelés	
A taktilis (tapintásos) észlelés fejlesztésének részterületei	<p>tapintással tárgyak felismerése, csoportosítása</p> <p>formafelismerés hátra, tenyérre rajzolva</p> <p>smirgliből kivágott formák, betűk, számok felismerése</p> <p>hőmérséklet megítélése tapintással</p>
A kinezetikus észlelés (izomérzékelés) fejlesztésének részterületei	<p>formák reprodukálása testtel</p> <p>kézizomzat erősítése – árnyjáték</p> <p>számfogalom megerősítése a kinyitott ujjak padra nyomásával</p> <p>a testséma fejlesztése (a megnevezett testrész a falhoz „ragad”)</p> <p>tömegmérés bekötött szemmel</p>
<p>A keresztcsatornák működésének fejlesztése (interszenzoros észlelés, az észlelési csatornák keresztmodalitását elősegítő fejlesztés)</p> <p>auditív-vizuális vizuális-motoros auditív-taktilis-kinezetikus vizuális-taktilis-kinezetikus integrációk fejlesztése</p>	<p>hallott hang képének megkeresése</p> <p>látott betű hangalakjának felismerése</p> <p>tapintott tárgy megmutatása a képek között</p> <p>látott tárgy megkeresése tapintással</p> <p>tapintott tárgy hangjára való reagálás</p> <p>mozgással helyettesített hangok, szavak</p> <p>jelek és képek összekapcsolása</p>

Emlékezet	
Vizuális minta felidézése	<p>memóriajátékok: színekkel formákkal képekkel (fokozatosan növelve az elemek számát)</p>
Auditív minta felidézése	<p>természetes hangokkal fonémákkal szótagokkal szavakkal mondatokkal memoriterekkel (fokozatosan növelve az elemek számát)</p>
Egyéb minta felidézése	<p>helyzetekkel érzetekkel (íz, szag, hőmérséklet, fény)</p>

Szerialitás, sorrendiség	
Vizuális soron	a vizuális emlékezet fejlesztésének gyakorlatai, de már az eredetileg meghatározott sorrend visszakerdezésével
Auditív mintán	az auditív emlékezet fejlesztésének gyakorlatai, de már az eredetileg meghatározott sorrend visszakerdezésével
Keresztcsatornákkal	hallási sorrend vizuális megjelenítése: a hallott hangoknak megfelelő képek kirakása balról jobbra, később a hangok leírása a hallott sorrendben

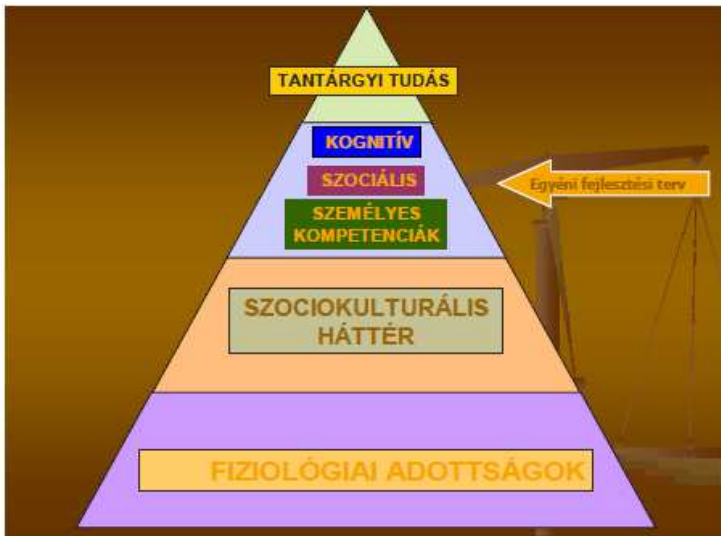
Gondolkodás	
A gondolkodási műveletek fejlesztése	főfogalom alá sorolás, tárgyak csoportjához főfogalom keresése csoportosítás, rendezés utasítás szerint (csoporton belüli rendezés) analógiák alkotása összefüggés verbalizálása képről, magyarázat, következtetés megfogalmazása szabály felismerése, majd alkalmazása
Matematikai gondolkodás fejlesztése	mennyiségélmények (tapasztalatokon, cselekvéseken keresztül), globális mennyiség felismerése több-kevesebb differenciálása (több érzékszervvel megerősítve: lépcsőn lépkedés, építés kockákból, síkidomok rendezése minta alapján, számképek több variációban, mennyiségek sorba rendezése) számképek, mennyiségek egyeztetése ugyanannyi fogalmának érzékeltetése sokféle helyzetben számlálás mozgással kísérve, növekvő és csökkenő sorban jelek használata képi szinten relációk közvetlen környezetünkben viszonyfogalmak, több-kevesebb, hosszabb-rövidebb, nagyobb-kisebb használata, a mérések megalapozása sok érzékszervi tapasztalattal

Beszéd	
A beszéd formai oldalának fejlesztése (logopédus koordinálásával)	<p>artikulációs, motoros, beszédtechnikai gyakorlatok hangerő, hangsúly tudatos irányítása ritmusgyakorlatok, a szótagkihallási figyelem és a differenciáló képesség fejlesztése hangutánzó gyakorlatok a beszédszervek mozgásának tudatosítása időtartam-gyakorlatok légző gyakorlatok ritmizáló gyakorlatok</p>
A beszéd tartalmi oldalának fejlesztése	<p>szógyűjtés főfogalmakhoz, a szókincs bővítése, szinonimák és ellentétes jelentésű szavak keresése szó szerkezetek (szintagmák) kiegészítése, toldalékpótlás analóg mondatok alkotása, mondatalkotás párbeszédes formában szavakból értelmes mondat létrehozása hagyományos nyelvi formák alkalmazása különböző szituációkban (megszólítás, köszönés, kérdés, válasz) hibakeresés mondatban, szövegben metakommunikációs jelek használata a beszédészlelés, -megértés, kifejezőkészség fejlesztése, kommunikációs helyzetgyakorlatok a mondatalkotás, szövegalkotás képességének fejlesztése témákhoz kapcsolódva relációs szókincs fejlesztése, viszonyfogalmak használata</p>

VIII. A szociális kompetenciák fejlesztése

Csoportokban dolgozzátok fel az a)-tól e) pontig tartó témarészleteket! Mutassátok be a tartalom lényegét a többi csoportnak!

a) A szociális kompetenciák helye a fejlesztési tervben

Szociális kompetenciák lebontása

ÉN	ÉN ÉS A TÁRSAIM
Önismeret Önállóság Önfegyelm Önérvényesítés Alkalmazkodás	Együttműködés Segítségnyújtás Kommunikáció Konfliktuskezelés
ÉN ÉS A FELADATAIM	ÉN ÉS A KÖRNYEZETEM
Feladattudat Szabálytudat Problémamegoldás	Környezettudatos magatartás (épít, óv, nem rombol)

b) A szociális kompetencia összetevői:¹

- **Személyközi viselkedés:** konfliktuskezelés, a szertivitás, figyelemfelkeltés, üdvözlés, segítség másokon, viselkedés- és játékszabályok betartása, mások elfogadása.
- **Önmagunkkal szembeni viselkedés:** következmények vállalása, etikus viselkedés, jó és rossz elkülönítése, érzelmek kifejezése, pozitív énkép, önfogadás, felelősség a tanulásban, kapcsolatokban.
- **Feladattal kapcsolatos viselkedés:** kommunikáció feladatvégzés közben, figyelés, csoporton belüli aktivitás, együttműködés, mások előtti szereplés vállalása.
- **Környezeti viselkedés:** a környezet megóvása, étkezési viselkedés, közlekedés.
(Stephens (1984))

c) A hatékony együttműködés szintjei

Alapszint:

- konstruktív ötletekkel hozzájárul a munkához;
- aktívan vesz részt a csoport munkájában;
- elfogadja a felajánlott segítséget.

Középszint:

- segít másoknak, ha kell;
- elfogadja a tevékenységére irányuló kritikát, és annak alapján módosítja azt;
- önként, szívesen vállal szerepet vagy a csoport által meghatározott feladatot;
- a csoport feladatának befejezéséig folytatja a munkát.

Emelt szint:

- hasznos ötletekkel és javaslatokkal segíti a csoportmunkát;
- érzékeny a csoporttagok igényeire vagy korlátaira, mind a saját szerepének vagy feladatának megválasztásában, mind azok csoporton belüli megosztásában;
- vezetői készségeket mutat a választott szerepben, a tevékenységek koordinálásában;
- szívesen elvállalja a csoport által kijelölt szerepeket.

¹ Zsolnai Anikó: Kötődés és nevelés. Eötvös József Könyvkiadó, Budapest, 2001.

d) A fejlesztés gyakorlata

Modellnyújtás

A foglalkozások során a modellnyújtás, a kívánt viselkedés bemutatása nagyon hatékony technika, mivel a kívánt magatartás minden mozzanata jól illusztrálható, bemutatható egy másik személy által vagy videó segítségével, vagy magno és írásos szöveg alapján.

Problémamegoldás

A problémamegoldás módszerét akkor tudja hatékonyan alkalmazni a pedagógus, ha konfliktus, vita keletkezik az osztályban. Lényeges elem a probléma azonosítása, definiálása. Speciális cél: a gyermek akkor vegye észre a problémahelyzetet, amikor bekövetkezik, azonosítsa azt, kössön ki egy kívánatos következményt.

Például minden gyermek név nélkül bead egy problémahelyzetet, ebből választunk. (Mi az a probléma, amit X lát? Mit akar X, mi történjék? Vajon minden egyes személy elérheti a célját?) Ezt követi az alternatív megoldások keresése. (Te mit tennél még? Milyen más módokat gondoltál ki?) Figyelembe kell venni a következményeket is. (Fontolja meg, mi történhet egy probléma megoldása közben. Következmények, akadályok, kimenetek. Befejezetlen problémátörténetet alkalmazunk. Listát készítünk mindegyik megoldás lehetséges következményeiről, majd megkeressük a legjobbnak tűnő megoldást, majd eljuttatjuk azokat.)

Fontos lépés a különböző nézőpontok megvizsgálása. (A gyerekeknek meg kell tanítani, és engedni kell, hogy gyakorolják az asszertív viselkedést mint hatékony és eredményes kommunikációs módszert. Az erőszakmentes kommunikációt és a szociális hatékonyságot segíti.) Majd a brainstorming (ötletbörze) következhet. (A szabad ötletfelbukkanások arra bátorítják a gyerekeket, hogy annyi megoldást vegyenek számításba egy probléma kapcsán, amennyit csak lehetséges.)

Szerepjáték

A szerepjáték alkalmas az empátia és a proszociális magatartás fejlesztésére. A gyerekek nagyon kedvelik a megszemélyesítő, megelevenítő, dramatizáló, cselekvésközpontú tevékenységeket. Lehetőség adódik, hogy több szerepet és funkciót játsszanak el, sokféle helyzetben kipróbálják magukat. Fontos a játékszituáció megbeszélése, a szerepek minél életszerűbb eljátszása.

A játékot mindig szerepcserre követi, így mindenkinek lehetősége van arra, hogy a másik helyzetébe képzelje magát. A játék során egyes szám első személyben vállalják a szerepviselkedés közléseit. Fontos, hogy a végén ne maradjon el az értékelés, hogy ki hogyan érezte magát a különböző helyzetekben, szerepekben. Adjunk lehetőséget a megbeszélésre. A megfigyelők, akik éppen nem játszanak, megfigyelik a szerepjátszók érzelmeit, és aktívan részt vesznek a szerepjáték megvitatásában. Én üzenetek megfogalmazásával mondják el gondolataikat (úgy éreztem...az volt a benyomásom...). Szabadon intézhetnek egymáshoz kérdéseket.

Történetek megbeszélése

A történetek megbeszélésekor olyan szituációkat ismertetünk meg a gyerekekkel, amelyekben az elsajátítandó képességek szerepelnek. Az azt követő megbeszélések nagyon jó lehetőséget biztosítanak a hallottak értelmezésére, elemzésére.

e) A szociális kompetencia fejlesztése tanórán és tanórán kívül²

Ismerkedés

Természetesen jelen esetben nem a nevek megtanulását jelenti, hisz egy megszokott osztályközösségen dolgozunk. Célja a csoporttá szerveződés elsődleges feltételének a megeremtése.

Szabályokat alkotunk. Célja a csoport önszabályozó funkciójának erősítése azáltal, hogy a részt vevő gyerekek saját maguk számára alkotott szabályrendszer szerint élnek. Ezzel segíthetjük, erősíthetjük a társadalmi szabályok fontosságának a megérését és elfogadását. Mivel maguk alkották, magukénak is érzik a szabályokat.

A pozitív énkép kialakítása és megerősítése

Carl Jung szerint, ha valaki nem tudatosítja magában benső történései, a sors játékszere lesz. Nagyon fontos, hogy tisztában legyünk mindazzal, ami bennünk zajlik. Kapcsolataink alakulása, a konfliktuskezelés hatékonysága nagyrészt azon múlik, hogy van-e reális önismeretünk, és rendelkezünk-e elegendő önbizalommal.

² Zsolnai Anikó – Józsa Krisztián: A szociális készségek kritériumorientált fejlesztésének lehetőségei (Iskolakultúra, 2002/4)

A mássággal szembeni intolerancia, a másik kiközösítése a csoportból nagyon gyakori jelenség az iskolai osztályokban. A kirekesztés, a kirekesztettség érzésének megértésében, leküzdésében fontos, hogy mindenki vállalja saját magát, és mindannyian nyitottak legyenek a többi ember különbözősége iránt.

Mindenkinek vannak olyan pozitívumai, amelyek ismeretében és vállalásával el tudja magát fogadtatni a többiekkel.

A konfliktus

Ebben a programrészben felszínre hozzuk, hogy a gyerekek miként vélekednek a konfliktus fogalmáról, felidéztek és megbeszéltek a kapcsolódó tapasztalatokat, s ezek alapján megfogalmaztunk néhány általánosítást.

Például Szembesülni korábbi konfliktushelyzetekkel, tudatosítani következményeit, tanulságait.

A csoportot foglalkoztató időszerű problémák összegyűjtése, mely orientálja a nevelőt a program további alakításában, tervezésében.

Az eredményes kommunikáció

Az eredményes kommunikáció elsajátításához a gyerekeknek meg kell tanulniuk megfelelően közölni gondolataikat, és a lehető legpontosabban megérteni a beszélő szándékát. Mivel a kommunikáció nem csupán verbális úton, hanem nonverbális módon is történhet, különösen fontos, hogy felismerjék a legalapvetőbb nonverbális jelzéseket, és gyakorolják kifejezni azokat (testtartás, gesztusok, mimika, szemkontaktus).

Nagyon fontos, hogy megtanítsuk a gyerekeket arra, hogy bele tudják élni magukat a velük közvetlen kapcsolatban lévő másik ember lelkiállapotába.

Szempontváltások ~ Célja az empátia fejlesztése, a szempontváltás fontosságának tudatosítása, gyakorlása.

Ezekhez a gyakorlatokhoz elkerülhetetlen az „értő figyelemről”, az aktív meghallgatásról beszélni. Az értő figyelem, a másik ember felé fordulást, nyitottságot, elfogadást, megértést tükröz, de nem jelent feltétlenül egyetértést is.

Asszertivitás

Az asszertivitás elengedhetetlen a sikeres kommunikációhoz, hogy képesek legyünk asszertívan, vagyis egyenlő partnerként, udvariasan és elegánsan, de egyértelmű magabiztossággal viselkedni.

Azt is jelenti, hogy magunk döntjük el, elmondjuk-e véleményünket, vagy szorongás nélkül kiállunk saját jogainkért anélkül, hogy közben mások jogait megsértenénk, vagy másokban szorongást keltenénk. Az asszertivitás nem agresszív és nem megalázkodó. Az asszertivitás elősegíti az emberi kapcsolatok egyenlőségét, képessé teszi az egyént arra, hogy szorongás nélkül kiálljon az érdekeiért, hogy szabadon és őszintén kifejezze az érzéseit, gondolatait, hogy saját jogait mások jogainak megsértése nélkül legyen képes gyakorolni.

A gyerekekkel meg kell ismertetni az asszertív jogokat. Jogod van ahhoz, hogy

- tisztelettel bánjanak veled,
- kifejtsd saját véleményedet,
- meghallgassanak, hogy komolyan vegyenek,
- kérd, amire szükséged van,
- hibát kövess el, és vállald a következményeket,
- megváltoztasd a véleményedet,
- azt mondd, hogy nem tudom.

- *Párbeszéd* ~ Célja az asszertív magatartás gyakorlása, a három viselkedési forma közötti különbségek tudatosítása, tapasztalatszerzés hatásokról, lehetséges következményeiről. Célszerű videokamerával végezni. A megoldandó problémahelyzetben az arra vállalkozók eljátszák az arra reagáló agresszív, szubmisszív és asszertív viselkedést. Megbeszéljük azok előnyeit, hátrányait és következményeit. Nagyon hasznos lehet a csoport által felhozott, jellegzetes probléma eljátszása is.

- *A molnár, a fia meg a számár* ~ Célja a befolyásolhatóság okozta problémák szemléltetése, az önálló döntésért vállalt felelősség fontosságának megtapasztalása.

- *Az én üzenet* egy sajátos eszköz, hogy megmutassuk, miként viszonyulunk az adott problémához, tehát az asszertív viselkedés hasznos eszköze. Ebben a formában tudatni lehet a másik személlyel, hogy mit érzünk az adott helyzetben anélkül, hogy szavaink bántók vagy sértők lennének. Módot ad a saját szándék világos, egyértelmű közlésére.³

IX. Tanulási képességek fejlesztésének módszerei

Csoportosítások három külön lapra a következő módszereket:

- melyik módszert választanátok ép fejlődésmenetű,
- melyiket olvasás és írásszavarral küzdő és
- melyiket tanulásban akadályozott tanuló fejlesztéséhez?
 - A rész–egész viszony a valóságban, és a tankönyvi ábrázolásban. A valóság és az ábra összefüggéseinek felismerése.
 - Biztos tájékozódás megteremtése a közvetlen térben. Tájékozódási feladatok, téri viszonyok felismerése, megértése: valamely tárgy, objektum tényleges és viszonylagos helye, helyzete.
 - Az időészlelés fejlesztése. Időrend, periódus, természetben, folyamatban.
 - Kommunikációs képességek – kérdezni tudás, a szakkifejezések használata.
 - Tanulási szokások megerősítése: információhordozók használata, önálló ismeretszerzés egyszerű szövegből, a tankönyv, a feladatlap, a munkalap használata.
 - Az emberi magatartásformák és élethelyzetek megfigyelésének, az információgyűjtés technikájának fejlesztése adott témához az iskolai vagy más könyvtárban.
 - Előzmény és következmény közötti kapcsolat felismerésének gyakorlása szituációs játékokban.
 - Tapasztalatok szerzése: a valós, a lehetséges és a lehetetlen megítélése.
 - Szóbeli beszámoló-képesség fejlesztése a saját tapasztalatokról, gyűjtőmunkával szerzett ismeretekről.

³ Nagy József – Zsolnai Anikó: Szociális kompetencia és nevelés. In Báthory Zoltán – Falus Iván (szerk.): *Tanulmányok a neveléstudományok köréből*. Osiris Kiadó, Budapest, 2001.

- Rajzolósi képesség és lényegkiemelés fejlesztése összefoglaló ábrák készítésével.
- Ismeretszerzés technikájának fejlesztése rendszeres gyűjtőmunkával, könyvből és Internetről. Algoritmus megtanítása mindehhez.
- Kézikönyvek, lexikonok, szótárak és leíró művek használatának megszilárdítása.
- A kritikai gondolkodás fejlesztése többféleképpen értelmezhető szöveg gyakorlásával.
- A megismert jelenségek rendezése: okok és okozatok, hasonlóságok és különbségek, szándékok és következmények szerint.
- A kommunikációs képesség fejlesztése, a tanultak gyakorlása, automatizálása az alábbi tevékenységekkel: a vita során véleménykülönbségek tisztázása, a saját álláspont gazdagítása, továbbfejlesztése mások véleményének figyelembevételével.
- Önállóan gyűjtött képekből tabló készítése, filmekből kivágott képekből Power-Point összefoglaló készítése.

X. Gyakorlati tanácsok tanulási problémák ellensúlyozásához

Állítsd – véleményed szerinti - fontossági sorrendbe a javaslatokat!

- ♣ Használj olvasás közben könyvjelzőt, vagy tegyél oda egy vonalzót, ahol éppen tartasz!
- ♣ A megtanulandó szöveget színes papírra fénymásold!
- ♣ A táblázatok számait színes kihúzóval jelöld be!
- ♣ Használj ergonomikus kialakítású billentyűzetet!
- ♣ Lassítsd le az egeredet!
- ♣ Készíts napi, heti és havi táblázatokat tennivalóidról!
- ♣ Törekedj minél nyugodtabb munkakörnyezet kialakítására!
- ♣ A számokat, vagy szavakat részekre bontva olvasd, illetve jegyezd meg!
- ♣ Olvass lassan és módszeresen!
- ♣ Próbáld megtalálni annak a bekezdésnek a központi gondolatát, amelyet éppen olvasol!
- ♣ Térj vissza az írott instrukciókra, a szóbelit, ha nem érted, kérd meg, hogy mondják el újra!
- ♣ Kérd meg, hogy az instrukciót vizuális formában adják (folyamatábrán)!
- ♣ Használj képeket vagy szimbólumokat, vizuális jeleket vagy képeket emlékeztetőül!
- ♣ Vedd fel magnóra az utasításokat, olvasmányokat, szövegeket, vagy a megbeszélések tartalmát!
- ♣ Rendszeresen tarts pihenőket, tanuld meg és gyakorold a relaxációt!

*Gyűjtsetek érveket és ellenérveket a vélemények összehasonlításakor!
Melyik az az öt javaslat, amelynek fontosságával mindenki egyetért? Miért?*

XI. A lényeg kiemelése

Figyeld meg a különbségeket és az azonosságokat a két tábla szövegében!

<p>Amikor tanulunk, dolgozunk, sokféle képességünket használjuk. Természetesen nem tudatosan.</p> <p>Ha látunk egy érdekes eseményt, ha hallunk egy új információt, nem gondolunk arra, miért is figyeltünk fel rá, hogyan tudatosul bennünk, és miért tudunk rá később visszaemlékezni.</p> <p><i>Képesek vagyunk rá, hogy saját képességeinket tudatosan figyeljük és fejlesszük mindehhez.</i></p>	<p>Amikor tanulunk, dolgozunk, sokféle képességünket használjuk. Természetesen nem tudatosan. Ha látunk egy érdekes eseményt, ha hallunk egy új információt, nem gondolunk arra, miért is figyeltünk fel rá, hogyan tudatosul bennünk, és miért tudunk rá később visszaemlékezni.</p> <p>Képesek vagyunk rá, hogy saját képességeinket tudatosan figyeljük és fejlesszük mindehhez.</p>
<p>Melyek ezek a képességek?</p> <ul style="list-style-type: none"> - A figyelem, amivel a lényeges dolgokra tudunk koncentrálni. - Az észlelés, amivel a látott és hallott információkat felfogjuk. - Az emlékezet, amelynek segítségével megjegyzünk, majd felidézünk valamit. - A tájékozódás, ami segít megérteni a helyünket térben és időben egyaránt. <p><i>A fenti képességek nélkül nem tudnánk olvasni, írni, gondolkodni, és nem tudnánk ismereteinket alkalmazni különböző helyzetekben.</i></p>	<p>Melyek ezek a képességek? A figyelem, amivel a lényeges dolgokra tudunk koncentrálni. Az észlelés, amivel a látott és hallott információkat felfogjuk. Az emlékezet, amelynek segítségével megjegyzünk, majd felidézünk valamit. A tájékozódás, ami segít megérteni a helyünket térben és időben egyaránt.</p> <p>A fenti képességek nélkül nem tudnánk olvasni, írni, gondolkodni, és nem tudnánk ismereteinket alkalmazni különböző helyzetekben.</p>

Tagold a következő szöveget a látott minta alapján!

Kompetencia-alapú képzésről abban az esetben beszélhetünk, ha a tanuló szakmai ismereteit nem passzív, életidegen felmérésekkel kérjük számon, hanem azok tényleges alkalmazását próbáljuk ki – elvárva a lehető legnagyobb tanulói aktivitást, kezdeményezőkézséget és döntésképeséget. Mindezek nélkül az elsajátított ismeretanyag csupán a verbalitás szintjén, mindig ugyanolyan feltételek között hívható elő, mely a gyakorlati élet változásait nem követi, ezért rugalmatlan tudáshalmaz marad.

A kompetencia-alapú képzés másik ismérve, hogy tekintettel kell lennie az egyéni különbözőségekre. Más jelent ugyanazon a szakmaterületen kompetenssé válni zseniális képességek birtokában, és egészen más, ha egyes részképességeink gyengeségét is ellensúlyoznunk kell a hétköznapokban.

XII. A differenciálás alapkérdései

a) *Milyen szinten tudod megoldani a feladatot? Töltsd ki a táblázatot egy sajátos nevelési igényű gyermek szakértői véleménye alapján!*

Feladat	Okoz-e nehézséget? (Ha igen, jelöld egy választott jellel!)	Milyen képesség kell hozzá?	Milyen előzetes ismeret kell hozzá?
• 1. Olvassátok el a szakvéleményt!			
• 2. Írjátok ki az ismeretlen fogalmakat kifejezéseket!			
• 3. Összegezzétek a legfontosabb jellemzőket!			
• 4. Azonosítsátok a probléma típusát!			
• 5. Írjátok fejlesztési tervet a tanuló részére!			

Hasonlítsátok össze a táblázatokat, és vessétek össze eddigi kompetenciáitokkal, képzettségetekkel! Fogalmazzátok meg az összefüggést a saját élményű feladat és egy adott tanuló differenciált fejlesztése között!

b) Dolgozzátok fel csoportokban a következő problémátípusok jellemzését! Mutassátok be a többi csoportnak, melyik módszertani megoldást ítélnétek a leglényegesebbnek a differenciálás szempontjából!

1. csoport:

A probléma súlyossága	Néhány területen megmutatkozó gyengébb teljesítmény, tanulási nehézség
Vizsgálat, vélemény	A tanuló képességvizsgálaton még nem vett részt, vagy a Nevelési Tanácsadó véleménye áll rendelkezésre
Képességfejlesztés	A Nevelési Tanácsadó által javasolt és a pedagógus megfigyelése alapján összeállított – az adott képességet célzó - fejlesztő feladatok beépítése a tantárgyi munkába és az egyéni foglalkozásokba
A tantárgyi munka jellemzői	Lassított tempó az ismeretnyújtás valamennyi színterén, dyslexia-prevencióra épülő olvasás-írás-tanítási módszer alkalmazása, sok oldalról/több érzékszervi csatornán megerősített képzetek kialakítása valamennyi tantárgy esetén
Szükséges kompetenciák és munkamegosztás	A fejlesztő pedagógus és a tanulót tanító pedagógusok közös munkája az egyéni fejlesztési napló alapján
Szervezési kérdések az iskolában	Egyéni foglalkozások szervezése külön helyiségben Differenciált osztálymunkára, csoportok alakítására alkalmas berendezés a teremben Kultúrtechnikai és készségtárgyak egyenletes elosztása az órarendben Sok fejlesztő eszköz beszerzése, szertár működtetése
Egyéb lehetőségek	A Nevelési Tanácsadó javaslata alapján értékelésnél előnyben részesíthető az ajánlott (szóbeli vagy írásbeli) számonkérési forma. A Nevelési Tanácsadó véleménye alapján az osztálylétszámban 2 főnek számítható.

2. csoport:

A probléma súlyossága	Beilleszkedési, magatartási probléma
Vizsgálat, vélemény	A tanuló még nem vett részt vizsgálaton, vagy rendelkezésre áll a Nevelési Tanácsadó, esetleg a Gyermek-ideggondozó véleménye
Képességfejlesztés	A fejlesztési feladatok közül elsődleges a tanuló érzelmi biztonságának megteremtése. Sikerélmények biztosítása, őszinte beszélgetések, erős kötődések kialakítása segíthet ebben. A magatartási problémák háttérben gyakran tanulási nehézség és/vagy el nem fogadás áll.
A tantárgyi munka jellemzői	Fokozatosan felépített, lassú ütemű ismeretszerzés és a tanuló aktuális pszichés állapotához rugalmasan alkalmazkodó terhelés javasolt. Tanulási nehézség esetén a képességek fejlesztésével javulhat a másodlagos magatartászavar, erősödnek a társas kapcsolatok.
Szükséges kompetenciák és munkamegosztás	Pszichológus, súlyos neurotikus tünetek esetén pszichiáter bevonása szükséges
Szervezési kérdések az iskolában	Biztonságos, lekerekített élű, stabil tanulóasztalok a teremben A tanuló számára pihenést, elkülönülést, csendet biztosító helyiség kialakítása Lehetőség esetén pedagógiai asszisztens segítsége az osztályban A délutáni tanórák mellőzése
Egyéb lehetőségek	Szoros együttműködés a szülővel és a tanuló pszichés állapotának kezelésében részt vevő szakemberekkel, szükség esetén a gyermekjóléti- és családsegítő szolgálattal, valamint a fejlesztést segítő szak- és szakmai szolgáltató intézményekkel

3. csoport:

A probléma súlyossága	Beszédhiba, beszédértési nehézségek, olvasás-írás tanulási problémák
Vizsgálat, vélemény	Logopédiai vélemény, előzetes óvodáskori logopéd ellátás
Képességfejlesztés	Speciális vizsgálóeljárások: Logopédus (beszédállapot és dyslexia-veszélyeztetettség vizsgálata) Beszédmegértés és beszédészlelés vizsgálat Súlyos beszéd-, olvasás-írászavar esetén komplex szakértő vizsgálat kezdeményezése
A tantárgyi munka jellemzői	Az olvasás-írás tanítás módszertani alapelvei: Analízis-szintézisre épülő, szótagoló olvasás tanítás Késleltetett írástanítás Hármas asszociáció biztos képzete Homogén gátlás kiküszöbölése Súlyos esetben (pl. betűkihagyás, felcserélés) fonomimikai jelekkel Hosszú leülepedési idő hagyása Egybe és különírás megerősítése szóoszlopok alkalmazásával Tartalom egységének érzékeltetése szó- és mondatkártyán Nem nyelvtani szabályok tanulása, hanem analógiás sorok megtanítása Gépirás lehetősége Kulcsmondatok: Egyszerre nem tanítunk több betűt! Hagyjuk leülepedni a képzetet! A hasonló betűket egymástól távol tanítjuk! Az írástanítás később indul! Hagyjuk, hogy hangosan olvasson a gyerek! Rugalmasan változtatunk a tempón, ha nem megy! Mindent értelemmel töltünk meg! Új szöveget olvastatunk! Biztos alapokra építünk, senki sem siettet!
Szükséges kompetenciák és munkamegosztás	Logopédus mint koordinátor Az analízáló-szintetizáló olvasás tanítási módszer elsajátító pedagógus mint osztálytanító
Szervezési kérdések	Dyslexia prevenció tankönyvsorozat alkalmazása az anyanyelv tanításánál
Egyéb lehetőségek	Együttműködés szak- és szakmai szolgáltató intézményekkel

4. csoport:

A probléma súlyossága	Alacsony intelligencia-hányados, több területen mutatkozó képességgyengeség, homogén – gyenge szintű képességprofil
Vizsgálat, vélemény	Szakértői vélemény, melyben alacsony intelligencia-szintet vagy tanulási akadályozottságot állapítottak meg, és a tanuló marad az általános iskolában
Képességfejlesztés	Valamennyi képesség-terület fejlesztésére szükség van, de a fejlesztés perspektívája behatárolt, kompenzációs technikák a tanuló részéről kevésbé várhatók. A fejlesztési terv tartalma a szakértői véleményben megjelölt fejlesztési területekre épül.
A tantárgyi munka jellemzői	A tantárgyi minimum követelmények célzása, adaptált (csökkentett) tananyag elsajátítása és ennek megfelelő tanulói értékelés, felmérőlapok alkalmazása Értelmi sérülés esetén eltérő tanterv alkalmazása
Szükséges kompetenciák és munkamegosztás	A munka koordinálásához gyógypedagógus segítsége szükséges. A tananyag csökkentésére minden pedagógus részéről szükség van.
Szervezési kérdések	A Játékház tankönyvcsalád használata az anyanyelv tanításában
Egyéb lehetőségek	Együttműködés szak- és szakmai szolgáltató intézményekkel, lehetőség szerint egységes gyógypedagógiai módszertani intézménnyel.

c) Csoportokban dolgozva töltsétek ki a szöveghez kapcsolódó feladatlapot!

1. csoport - Szöveg feldolgozása

Az elpárolgott víz a levegővel együtt fölfelé tart és felhővé válik. A levegőből kicsapódott nedvesség később ismét visszakerül a földre. A páraszemcsékből keletkezett vízcseppek eső, hó vagy jégeső formájában hullnak vissza. A lehullott csapadék ismét megkezdí körforgását.

1) Válassz címet a szövegrésznek!

2) Gyűjtsd ki a nehezen olvasható szavakat! Készíts hozzájuk betűrejtvényt!

3) Állítsd össze a téma szempontjából legfontosabb szavak, kifejezések szótárát, szómagyarázatokkal együtt!

4) Rajzolj szemléletes ábrát a szöveghez, amely megkönnyíti a felidézést!

2. csoport - Szöveg feldolgozása

A pókok potrohának végén szövőszemölcsök találhatók. Végükön vékony csövecskék nyílnak, szövőmirigyekből kitóduló váladék a levegőn megszilárdul, belőle készíti a pók a fonalat. A kész fonalból építi, szövi a hálót. Először a keretet készíti el a faágak vagy a tárgyak között, majd a középpontból kifutó sugarak következnek. Végül az összekötőszálak készülnek el. A pók végül beül a háló közepébe vagy elrejtőzik az egyik rögzítési pont közelében. A búvóhelyéhez egy szálát vezet, hogy érzékelhesse áldozatának megjelenését.

1) Válassz címet a szövegrésznek!

2) Gyűjtsd ki a nehezen olvasható szavakat! Készíts hozzájuk betűrejtvényt!

3) Állítsd össze a téma szempontjából legfontosabb szavak, kifejezések szótárát, szómagyarázatokkal együtt!

4) Rajzolj szemléletes ábrát a szöveghez, amely megkönnyíti a felidézést!

3. csoport - Szöveg feldolgozása

IV. Béla uralkodása idején támadták meg a tatárok országunkat. 1241-ben a tatár-mongol sereg feldúlta és végigpusztította az egész országot. A háború után, a helyreállítás alatt nagy ütemben indult meg Magyarországon a várépítés. A városok ezután nagymértékben fejlődni kezdtek. IV. Béla tatárjárás után építtette a budai várat. Buda nemsokára királyi székhellyé vált.

1) Válassz címet a szövegrésznek!

2) Gyűjtsd ki a nehezen olvasható szavakat! Készíts hozzájuk betűrejtvényt!

3) Állítsd össze a téma szempontjából legfontosabb szavak, kifejezések szótárát, szómagyarázatokkal együtt!

4) Rajzolj szemléletes ábrát a szöveghez, amely megkönnyíti a felidézést!

d) Írj feladatpéldákat egy integrált osztály három tanulója számára az előbbi szövegekhez kapcsolódva! (Használd a mesefeldolgozás mintát a feladat megoldásához!)

Ép fejlődésmentű tanuló	Olvasás- és írásszavarral küzdő tanuló	Tanulásban akadályozott tanuló

XII. Olvasás–szövegértés ellenőrzése, feladatlap-készítés

1. csoport – Mese feldolgozása:

Móra Ferenc: A csaló c. mese

Írj feladatlapot egy mese olvasás-szövegértésének ellenőrzésére! A feladatok integrált osztályban két eltérő fejlődésmenetű tanuló számára készüljenek! (Használd a mesefeldolgozás mintát a feladat megoldásához!)

Ép fejlődésmenetű tanuló	Olvasás- és írásszavarral küzdő tanuló

A csaló

A csaló neve: Pétör. Pétör most sem unta meg az iskolát, sőt minden reggel késedelem nélkül megjelenik benne. Pétör is szeret itt lenni, talán még jobban, mint otthon. Először is, itt melegebb van, mint otthon. Másodszor, itt borzasztó sok gyerek van, és Pétör olyan, mint a bárány: nagyon szeret sokadmagával lenni. Harmadszor, itt úgy bánnak az emberrel, hogy az édes szülője se keresi annyira kedvét, mostanában még tejjel is megitatják, akár az úri gyerekeket. Szép kis csészékben adják a tejet, van rajta nefelejcsvirág is, s nagyon jó azt kézbe fogni, mert olyan jó sütős, hogy a dermedt, vörös kis ujjacskák egyszerre fölmelegednek rajta.

Az egyszerű Péterből a tej miatt lett Pétör, a csaló.

A gyanú a tanító úrban ébredt föl, akinek mindenütt ott a szeme. A többi gyerek, ahogy megkapja a részét az ingyen tejből, elbánik vele mindjárt a helyszínen. Pétör, amikor megkapja a teli csészét, akkor elvörösödik az örömtől, és orrcimpái reszketnek a gyönyörűségtől, ahogy szívja be a meleg párát. Szívja, szívja, de azonközben egyre visszavonulóban van az ajtó felé. Amire odaér, akkor már fehérebb az arcocskája, mint a fal.

Egyszerre aztán Pétör elvész, s néha öt perc is beletelik, mire újra felbukkan kócos buksija a látóhatáron.

Az ábrázata egyre vörösebb lesz, ahogy közelebb kerül az asztalhoz.

A tanító urat persze ilyen ravasz fondorlattal nem lehet megcsalni. A tanító úr megsejtette, hogy Pétör embör nem szereti a tejet, titokban leeresztgeti a tejecskét az udvaron a csatornába. Mert bizonyos, hogy Pétör az emeletről az udvarra szökik le tejivás örvével¹. Elárulja a hideg arcocskája.

Végre eljött a nap, mikor Pétör üzelmei teljes mivoltukban napvilágra kerültek. A tanító úr figyelte minden mozdulatát. Lassan somfordált a gyerek az ajtóig, de a lépcsőn már nyargalva ment lefelé, tenyerét a csésze szájára tapasztva.

Mire a tanító úr utolérte, Pétör már ott térdelt a kapusarokban, s öntögette befelé a tejet egy nagy kendőbe. Beható vizsgálat kiderítette, hogy a nagykendő alul két kis lábacskában, felül pedig egy gémberegett kis arcocskában végződött.

- Ki ez, Pétör? - kérdezte a tanító úr.

Pétör - szégyen, nem szégyen – nagyon megijedt. Reszketett a szája széle.

- Marika.

- Húgod?

- Az - mondta Pétör, és férfiasan sírásra fakadt. - Mindig el szokott kísérni, oszt itt várja meg, míg hozom a tejet.

Már akkor sírt Marika is, és a tanító úr addig tiltotta kettőjüknek a sírást, míg az ő könnye is ki nem csordult.

- Hány nap csaltál már meg, Pétör? - kérdezte a fiút.

- Öt - mutogatta Pétör az ujjain, mert szólni még nem tudott a sírástól.

- Öt nagy csatát nyert meg Pétör az éhes kis gyomra ellen, mert vannak még olyan csalók is, akik nem magukért csálnak, csak magukat csalják meg a testvéreikért.

Móra Ferenc

**2. csoport – Vers és mese feldolgozása:
La Fontaine: A tücsök és a hangya**

Írj feladatlapot egy vers és egy mese olvasás-szövegértésének ellenőrzésére! A feladatok integrált osztályban két eltérő fejlődésmenetű tanuló számára készüljenek! (Használd a mesefeldolgozás mintát a feladat megoldásához!)

Ép fejlődésmenetű tanuló	Tanulásban akadályozott tanuló

(Normál fejlődésmenetű gyermeknek)

A tücsök és a hangya
Mit csinált a tücsök nyáron?
Csak muzsikált hét határon.
Aztán jött a tél a nyárra,
s fölkapott a koma álla
Szomszédjában élt a hangya:
éhen ahhoz ment panaszra,
s arra kérte,
egy kevéske búzát adjon neki télre.
„Búzát? - szólt a hangya sógor.
- Már ez aztán sok a jóból!
Tél elején sincs búzád már?
Hát a nyáron mit csináltál?”
„Mit csináltam?
Kérem szépen, muzsikáltam
- szólt szerényen tücsök mester.
- Aki kérte, nótát húztam a fülébe.”
„Nótát húztál, ebugatta?
Nohát akkor
- szólt a hangya járd el hozzá most a táncot!
Jó mulatságot kívánok!”
(La Fontaine)
Rónay György feldolgozása

(Tanulásban akadályozott gyermeknek)

A tücsök és a hangya

Hol volt, hol nem volt, volt egyszer egy vidám kis tücsök, aki egész nyáron énekelt. A fán ülve gyakran látta, amint a hangyák szorgalmasan gyűjtögetik a magokat. Két nóta között odakiáltott nekik:

- Minek gyötritek ennyire magatokat? Gyertek, üljetek le kicsit az árnyékba, daloljatok velem!

Ám a hangyák fáradhatatlanul dolgoztak tovább, fel sem pillantva válaszoltak:

- Nem lehet! Most kell összeszedni a télire valót. Éhen halunk, ha nincs tele a kamránk.

- Hosszú még a nyár! Jut idő mindenre! En inkább muzsikálok nektek. Ezt a hőséget másképp nem is lehet kibírni.

Így múlt el a nyár, a tücsök ciripelt, a hangyák gyűjtögettek. Eljött az ősz, a fákról hullottak a levelek, s a tücsök dideregve bújt meg a csupasz ágak között. A fű is napról napra fakult, fonnyadt.

Egyszer aztán eljött az első deres hajnal, amikor a tücsök minden ízében meggémberedve ébredt, és riadtan nézte maga körül az éjszakai fagy nyomait: az utolsó zöld levelek is élettelenül heverték a fa alatt. Tél volt. A tücsök talált még néhány zörgős-re fagyott fűszálat, amelyeket ügyel-bajjal szakított ki a kőkemény földből. Nemsokára lehullott az első hó, s betemetett mindent. Szomorú idők következtek. A tücsök dideregve, éhezve idézte fel a napsugaras, dalos nyári napokat, de hát ez mit sem segített rajta.

Egyik este aztán távoli, gyenge világosságot vett észre. Reménykedve bukdácsolt a hóban a fény felé.

- Nyissatok ajtót! - kiáltott egy kis ház elé érve, amelynek ablakából a barátságos fény kiszűrődött. - Szépen kérlek benneteket, engedjete be! Majd meghalok éhen! Adjatok valami ennivalót!

Kisvártatva kinyílt az ablak, s egy hangya kukkantott ki rajta.

- Kedves hangya! Én vagyok az, a tücsök! Úgy fázom, és nagyon éhes is vagyok. Nekem nincs házam, hiszen tudod!

- A tücsök? Nocsak, egy kedves ismerős! Mit is csináltál a nyáron, mikor a hőségben izzadva gyűjtöttük a télire valót?

- Én? Én voltam, aki énekeltem nektek! Egész nyáron muzsikáltam. Emlékszel? A levegő, a rét, a fák mind az én dalommal voltak teli.

A hangyák végül nagy kegyesen befogadták a tücsköt. Vacsora végeztével a tücsök hegedült nekik, mert hosszúak a téli esték. Mikor a jókedv a tetőfokára hágott, a tücsök csendesen így szólt:

- Látjátok, hiába teli a kamrátok, a jeges télben is én hoztam el nektek a nyarat.

(La Fontaine nyomán)

3. csoport – Szöveg feldolgozása
Gulácsi népmonda: A rodostói kakukk

Írj feladatlapot egy mese olvasás-szövegértésének ellenőrzésére! A feladatok integrált osztályban három eltérő fejlődésmenetű tanuló számára készüljenek! (Használd a mesefeldolgozás mintát a feladat megoldásához!)

Ép fejlődésmenetű tanuló	Olvasás- és írásszavarral küzdő tanuló	Tanulásban akadályozott tanuló

A rodostói kakukk

A rodostói bujdosókat erősen kínozza a honvágy, ébren is csak álmodoztak, mindig Magyarországon jártak.

A fejedelem ebben is példát mutatott a híveinek, sohasem panaszkodott honvágyról, nem keserítette őket a múlt emlegetésével.

Egyszer mégis felsóhajtott:

- Csak még egyszer hallanék egy kis hazai kakukkszót!

Meghallotta ezt a sóhajtást Mikes Kelemen, a fejedelem hűségese kísérelője.

Ha meghallotta, mindjárt azon kezdett töprengeni, hogyan szólaltassa meg a kakukkot a rodostói kertben.

Nem sokáig töprengett, másnap reggel titokban kiosont a kertbe, ott egy fa alatt a fűbe lehasalt, tenyerét a szájához tette, és elkezdte a kakukk szavát utánozni.

Meghallja Rákóczi fejedelem a rodostói kakukkszót, és igen elcsodálkozik rajta.

Keresni kezdi a kertben, ugyan merre lehet az a kakukkmadár. Ahogy keresi, ott látja hűségese íródeákját, Mikes Kelement a fűben.

Mindjárt tudta, hogy ő a rodostói kakukk, és hű emberét könnyes szemmel megölelte.

Gulácsi népmonda nyomán LENGYEL DÉNES
feldolgozása

XIII. Szituációk és befogadó nevelés – a gyógypedagógus és a többségi intézmény együttműködése

A feldolgozás szempontjai:

- Fogalmazzátok meg, milyen problémák merültek fel a beszélgetés során!
 - Mit jelent a befogadás az adott intézménynek?
 - Milyen megoldásokat javasolnál?
 - Fejezzétek be a párbeszédet!
-

1. csoport

Szituáció:

A többségi általános iskola vezetői irodájában beszélget az igazgató és a gyógypedagógus. Először találkoznak, az iskola most kér először segítséget az utazó gyógypedagógustól. Az iskola ebben az évben vállalja először az integrált nevelést – tanulásban akadályozottak integrálása szerepel az Alapító Okiratukban.

Párbeszéd:

Tanácsadó: - Ha az iskola felvállalja az integrált nevelést, biztosítania kell hozzá a törvényi feltételeket is. Meg kell beszélnünk, melyek ezek!

Igazgató: - Persze, hogy felvállaljuk! Főleg az emelt normatíváért érdemes ezt megtenni. Tudja, valamiből fenn kell tartani az iskolát... A tantestülettel már megbeszéltem, melyik terem festését tudjuk fedezni belőle.

2. csoport

Szituáció:

A többségi általános iskola tanári szobájában történik. Az iskola most kér először segítséget a tanácsadó szolgálattól. Az iskola Alapító Okiratában a dyslexiás gyermekek integrálására kapott jogot.

Párbeszéd:

Tanácsadó: - Szeretném megnézni a sajátos nevelési igényű tanulók szakértői véleményeit!

Igazgató: - A fejlesztő pedagógusunk foglalkozik a témával, végre ki tudtam nevezni egy kollégát erre a feladatra! Minden gyenge tanulóval ő foglalkozik, azokat a véleményeket is megmutatja, ha szükséges.

Fejlesztő pedagógus: - Itt vannak a szakvélemények, összegyűjtöttem a kollégáktól. Ezek a nevelési tanácsadótól, ezek a szakértői bizottságtól, ezek meg az ideggondozótól jöttek. Összesen 16 gyerekről van papírunk.

Igazgató: - Úgy tudom, 15 gyerek után igényelhetünk egy asszisztenst. Sokat segítene a fegyelmezésben! Mi a véleménye?

3. csoport

Szituáció:

A többségi általános iskola tanári szobájában történik.

Az iskola most kér először segítséget az utazó gyógypedagógustól.

Az iskola Alapító Okiratában a tanulásban akadályozott gyermekek integrálására kapott jogot.

Párbeszéd:

Igazgató: - Rögtön jön a fejlesztő pedagógusunk, vele beszélje meg a gyerekek problémáját, őt bíztam meg ezzel. Nagyon lelkiismeretes, kiváló pedagógusunk, sajnáltam volna csak az új tanulókra ráállítani, ezért heti 6 órát kapott. A többi óráját az osztályában tölti, ki kell vinnie az osztályát nyolcadikig. Olyan tehetséges gyerekek, versenyeket nyernek, a szülői háttér is egész más, mint ezeknél az újaknál.

Fejlesztő pedagógus: - Itt is vagyok... (Bemutatkozik.) Gyorsan beszéljük meg a teendőket, mert nemsokára kezdődik a szakköröm. Jó lenne, ha mindig kedden jönnél, akkor van egy lyukas órám.

Igazgató: - Itt hagylak benneteket, mennem kell.

(A tanácsadóra néz:) Remélem, jó partnert talál a kollégámban, sokat áldoztunk a taníttatására.

4. csoport

Szituáció:

A többségi iskola ebben az évben vált integráló intézménnyé. Az iskola felvett egy új kolléganőt a feladatok megoldásához. A munkaköri leírása szerint ő tartja a sajátos nevelési igényű tanulók kötelező fejlesztő óráit.

Párbeszéd:

Igazgató: - Bemutatom nektek X.Y. kolléganőt, most vettük fel a fogyatékos gyerekek fejlesztéséhez. Gyógypedagógiai végzettsége van, számíthatok rá! (igazgató elsiet)

Egy pedagógus a tantestületből: - Na, végre lesz valaki, aki kiviszi ezeket a gyerekeket az óráimról, nem tudok tőlük tanítani! Nagyon örülök, hogy a vezetés felismerte, mi a megoldás!

Gyógypedagógus: - Nagyon számítok az együttműködésetekre, hiszen a tanórákon is differenciáltan kell a gyerekekkel foglalkozni! Szívesen segíték benne!

A sajátos nevelési igényhez igazodó oktatási-nevelési feladatok szervezése

Intézményünk a sajátos nevelési igényű tanulók oktatásával és nevelésével kapcsolatos feladatok megszervezését a részben kötelező és nem kötelező órák szervezésével látja el, amelyeken a felzárkóztatás, képességkibontakoztatás céljából a tanult ismeretek rögzítése, egyéni megsegítésekkel történő automatizálása zajlik.

Pedagógiai illetékességek

Az SNI-s tanulóknak a tanulási zavar fajtájától és súlyosságától függően különleges gondozási igényei vannak. Az iskolai tanuláshoz szükséges képességek részleges, lassúbb ütemű fejleszthetősége miatt a befogadó pedagógustól a SNI gyermekek együttnevelése nagyobb mértékű differenciálást, kiegészítő, fejlesztő, korrekciós célú pedagógiai eljárások, egyéni fejlesztések alkalmazását teszi szükségessé. A motiváció felkeltése és fenntartása kiemelt pedagógiai feladat minden tanulási helyzetben. Iskolánkban a SNI tanulók funkcionális integrációja megvalósul: az együttnevelés minden tanórára és foglalkozásra kiterjed. Az integráció inkluzív módon valósul meg: az együttnevelés során a pedagógusok mellett minden odajáró gyermeknek és szüleinek természetessé válik az elfogadás és tolerancia.

A tanulási nehézségből adódó hátrányok csökkentése: fejlesztőpedagógus látja el. A sajátos nevelési igényű tanulók rehabilitációs foglalkoztatása: gyógypedagógiai tanár, terapeuta (pl.: mozgásfejlesztésnél) látja el.

A sajátos nevelési igényű tanulók nevelésében, oktatásában részt vevő gyógypedagógus, terapeuta feladatai

Az SNI tanulók nevelésében, oktatásában részt vevő pedagógus részt vesz:

- a pedagógiai vélemények elkészítésében, speciális segédeszközök kiválasztásában
- javaslatot tesz gyógypedagógiai specifikus módszerek alkalmazására
- együttműködik a többi pedagógussal,
- nyomon követi a tanulók haladását, javaslatokat fogalmaz meg az egyéni fejlesztési szükségletekhez igazodó módszerváltásokra
- közreműködik az integrált nevelés, oktatás keretein belül a tanítási órákba beépülő rehabilitációs tevékenység tervezésében,
- ezt követően terápiás fejlesztő foglalkozásokat végez a tanulóval való közvetlen foglalkozásokon (egyéni fejlesztési terv alapján)

A tantárgyak, tantárgyrészek minősítése alóli mentességek

A tanuló valamely tantárgyból/tantárgyakból vagy tantárgyrészből minősítés és értékelés alóli mentességre jogosult, ha a szakértői véleményben ez megfogalmazásra került. Ebben az esetben az igazgató határozatban mentesíti a tanulót. A gyermek teljesítménye egyéni elbírálás alá esik, ami igazodik a gyermek egyéni haladási üteméhez. Az egyéni nevelési, oktatási program megvalósítása folyamán az a cél, hogy megvalósuljon a tanuló felzárkóztatása: a kompenzációs tevékenység és a tanuló megsegítése mellett abban a tempóban tanulja a tantárgyat, amely megegyezik az évfolyam programjával.

Nevelési-oktatási feladatok

Az anyanyelvi kompetencia

Az anyanyelvi nevelés általános fejlesztési céljai alapvetően fejlesztési célként értelmezhetőek a SNI tanulók tanítása során is. A sajátos személyiségfejlődésű tanulók kommunikációs képessége, szövegértése és szövegalkotása a társadalomba való beilleszkedésük miatt különösen fontos és az egész tanulási folyamatot át kell hatnia.

Általános nevelési alapelvek:

- A pedagógus feladata a támogatás, segítség. A hagyományos tananyag közvetítést váltsa fel a tanulási folyamat fokozott irányítása és segítése.
- A képesség- és személyiségfejlesztés harmóniájának a megvalósítása: A szociális, érzelmi, társadalmi kompetenciák fejlesztése gyakran elsődlegesebb a kognitív képességek fejlesztésénél.
- Az SNI-s gyermekekkel differenciáltan, egyéni bánásmódot alkalmazva kell foglalkozni.
- Az egyéni fejlesztés megvalósulhat tanórákon, tanórán kívüli foglalkozáson, valamint a gyógypedagógus által tartott egyéni vagy kiscsoportos habilitációs- rehabilitációs foglalkozásokon.
- Az integrált nevelés a befogadó osztály szempontjából is legyen hasznos. Olyan képességeket, készségeket alakítson ki, amelyek a fogyatékossgal élő emberek társadalmi integrációját is megalapozzák. Az osztály legyen tisztában a sérülés okozta sajátos érzékelés-, észleléssel és ezek következményeivel, az eltérő értékeléssel.
- Differenciálás, esélyegyenlőség biztosítása.
- Gyakorlatközpontúság.
- Motiváló tanulási környezet.
- Tevékenységközpontúság: Ismeretszerzési és feldolgozási nehézség, zavar miatt minél több érzékszervet bevonva történjen a tananyag elsajátítása.

- **Tantárgyi integráció:** A szövegértés- szövegalkotás kompetencia fejlesztése minden műveltségi terület feladata. A matematikai feladatok megoldásánál is figyelni kell erre.

Egyéni megsegítés

A fejlesztés egyéni terv alapján történik, amit a gyógypedagógus készít a szakértői és rehabilitációs bizottság véleménye alapján. A fejlesztési tervet a befogadó pedagógus is ismerje meg.

Egyéni fejlesztés a tanórán kívül:

- Korrepetáláson
- Habilitációs-, rehabilitációs foglalkozásokon

Egyéni fejlesztés a tanórákon:

Leghatékonyabb módja a differenciálás. Fontos, hogy a differenciált feladatot ne csak az SNI-s tanulók kapjanak.

Differenciálni lehet:

- az értékelésnél
- a feladatok mennyiségénél
- a feladatok mélységénél
- az elvárt megoldási szintekkel
- többletidővel
- segédeszköz használatával

Diszlexia, diszortográfia, diszgráfia

A diszlexia a tanulási zavarok fogalomkörébe tartozó, intelligenciaszinttől független olvasási és helyesírási gyengeség. Hátterében a központi idegrendszer sérülései, organikus eltérései, érési késése, működési zavara, örökletesség, lelki és környezeti okok különböző összefonódásai találhatók meg, valamelyik dominanciájával. A súlyos olvasás-írászavar maradványtünetei a közép- és felsőfokú oktatásban illetve a felnőttkorban is fennmaradhatnak.

A fejlesztés célja:

Az olvasás-, írászavarok javításának feladata az iskolás korban, hogy kialakítsa a tanulóban az intellektusának és a mindenkori osztályfokának megfelelő értő olvasás-írás-készséget, fejlessze képességeit, segítse az olvasás, írás eszközzé válását az ismeretek megszerzésében.

A fejlesztés feladatai:

- a testséma biztonságának kialakítása
- a téri és időrelációk kialakítása praktikus és verbális szinten
- a vizuo-motoros koordináció fejlesztése
- a látás, hallás, mozgás koordinált működtetése
- az olvasás, az írás tanítása (szükség esetén újratanítása) lassított tempójú, nyújtott ütemű, auditív észlelésre alapozó módszerrel - az olvasás, írás készségének folyamatos gondozása, fejlesztése a tanuló egész iskolai pályafutása alatt
- a kompenzáló technikák alkalmazása valamennyi tantárgy tanulása során
- az élő idegen nyelv oktatása speciális módszerekkel, auditív megközelítéssel

Diszkalkulia

A diszkalkulia különböző számtani műveletek, matematikai jelek, kifejezések, szabályok megértésének, a számjegy, számkép felismerésének, egyeztetésének, szabályok megértésének, grafikus ábrázolásának, a számok sorrendiségének, számneveket szimbolizáló vizuális alakzatok azonosításának nehézsége esetleg más iskolai teljesítmények jó színvonala mellett.

A fejlesztés feladatai:

- az érzékelés-észlelés, a figyelem, az emlékezet, a gondolkodás és a beszéd összehangolt, intenzív fejlesztése,
- a testséma kialakítása, - a téri relációk biztonsága
- a relációk nyelvi megalapozása, a matematikai nyelv tudatosítása
- a szerialitás erősítése
- segítő, kompenzáló eszközök használatának megengedése
- a fogalmak, így a szám- és műveletfogalom kialakításakor a manipuláció előtérbe helyezése, a megfigyelés és a megértés érdekében a matematikai eszközök használata; képi, vizuális megerősítés
- a fokozott mennyiségű gyakorlás során az egyéni sajátosságokhoz igazított, megjegyzést segítő technikák, eljárások megtalálása és alkalmazása

Felhasznált irodalom

Bagdy Emőke – Telkes József: *Személyiségfejlesztő módszerek az iskolában*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 2002.

Bánréti Zoltán: *Kommunikálj!* Krónika Nova Kiadó, Budapest, 1996.

Dancsó Tünde: A szociális kompetencia megjelenése a Nemzeti alaptanterv kiemelt fejlesztési feladataiban. *Új Pedagógiai Szemle*, 2005. 4. sz. 45–52.

Gabnai Katalin: *Drámajátékok gyermekeknek, fiataloknak, felnőtteknek*. Tankönyvkiadó, Budapest, 1987.

Leimdorfer Tamás: *Nem mese ez. Konfliktusmegoldás csoportmunkában*. Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Pedagógiai Intézet, Szolnok, 1992.

Nagy József: *Nevelési kézikönyv személyiségfejlesztő pedagógiai programok készítéséhez*. Mozaik Oktatási Stúdió, Szeged, 1996.

Nagy József – Zsolnai Anikó: Szociális kompetencia és nevelés. In Báthory Zoltán – Falus Iván (szerk.): *Tanulmányok a neveléstudományok köréből*. Osiris Kiadó, Budapest, 2001.

Németh Erzsébet: *Az önismeret és a kommunikációs készség fejlesztése*. Századvég Kiadó, Budapest, 2002.

Rudas János: *Delfi örökösei*. Dico Kiadó – Új Mandátum Könyvkiadó, Budapest, 2004.

Sütőné Koczka Ágota: A szociális készségek fejlesztése kamaszkorban. *Új Pedagógiai Szemle*, 2004. 4. sz. 52–68.

Szekszárdi Júlia: *Konfliktusok pedagógiája*. Veszprémi Egyetemi Kiadó, Veszprém, 2002.

Tóth László: *Pszichológiai módszerek a tanulók megismeréséhez szöveggyűjtemény*. Kossuth Egyetemi Kiadó, Debrecen, 2000.

Varga Irén – Gönczi Károly – Pintér István: *Önismereti játékok gyűjteménye*. Pedellus Tankönyvkiadó, Debrecen, 1999.

Veczkó József: *A gyermekvédelem pszichológiai és pedagógiai alapjai*. Tankönyvkiadó, Budapest, 1990.

Zsolnai Anikó (2001): *Kötődés és nevelés*. Eötvös József Könyvkiadó, Budapest.

Zsolnai Anikó – Józsa Krisztián (2002): A szociális készségek kritériumorientált fejlesztésének lehetőségei. *Iskolakultúra*, április, 12.